

Η ιστοσυγκομιδή είναι ante portas των Ελληνικών δημόσιων και ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών

The Web harvesting is ante portas of Greek public and academic libraries

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ:

Δρ. Μαρίνος Παπαδόπουλος & Δρ. Χρήστος Ζαμπακόλας & Παρασκευή (Βίκυ)
Γκανάτσιου ΜΔΕ

υπό την εποπτεία της Αναπληρώτριας Καθηγήτριας Δρ. Μαρίας Κανελλοπούλου Μπόττη

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η παρούσα επιστημονική εισήγηση εντάσσεται στο πλαίσιο έργου με τίτλο «Από την Κατά Νόμο Κατάθεση στην Ιστοσυγκομιδή έργων στις Δημόσιες Βιβλιοθήκες-σύγχρονες εφαρμογές δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας» που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014-2020».

TAG:

Λέξεις-κλειδιά: ιστοσυγκομιδή, ανάλυση δεδομένων, εξόρυξη κειμένων και δεδομένων, αρχειοθέτηση υλικού, πνευματική ιδιοκτησία, εξουσία παρουσίασης έργου στο κοινό, μέθοδοι και εφαρμογές, πολιτικές

Key-words: web harvesting, data analysis, text & data mining, TDM, web scraping, archiving, copyright law, communication to the public, methods and applications, policies

ΠΕΡΙΛΗΨΗ:

Θέμα συνεδριακής συμμετοχής:

Η ιστοσυγκομιδή, η διαδικασία συλλογής και ενσωμάτωσης δεδομένων από διάφορες ετερογενείς πηγές Ιστού, είναι μία από τις πιο ελκυστικές μελλοντικές εφαρμογές της εξόρυξης δεδομένων Ιστού. Όταν τα δεδομένα που αντλήθηκαν από τον Ιστό μετατρέπονται σε αρχειοθετημένο υλικό και τεκμήρια, η ποσότητα δεδομένων που συγκεντρώνονται μπορεί να είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από τα δεδομένα που εξήχθησαν από τον Ιστό. Η παρούσα εισήγηση για συνεδριακή συμμετοχή στο 24^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών αποσκοπεί στο ν' αναδείξει με τρόπο ευσύνοπτο ορισμένα θέματα του ισχύοντος νομικού πλαισίου, αλλά και τεχνικά/βιβλιοθηκονομικά θέματα που άπτονται της ιστοσυγκομιδής στις βιβλιοθήκες. Η παρουσίαση της ιστοσυγκομιδής υπό το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο συντελεί ώστε να μπορεί να οριοθετηθεί το τι είναι σύνομο και τι όχι από τις διαδικασίες ή λειτουργίες ιστοσυγκομιδής και αρχειοθέτησης που τεχνολογικά είναι εφικτές. Επιπλέον, ενδιαφέρον έχουν οι τρόποι με τους οποίους συλλέγεται υλικό καθώς και οι πολιτικές συλλογής υλικού που ακολουθούν άλλες βιβλιοθήκες και ιδρύματα χωρών-μελών της ΕΕ. Οι μέθοδοι συλλογής έργων που τελούν επιγραμμικά ή σε βάσεις δεδομένων έργων μπορεί να είναι διαφορετικές από βιβλιοθήκη σε βιβλιοθήκη καθώς και να διαφοροποιείται η ιστοσυγκομιδή αναλόγως της στόχευσης περί το είδος των έργων που ενδιαφέρει μια βιβλιοθήκη. Η ιστοσυγκομιδή στις ελληνικές ακαδημαϊκές ή άλλες βιβλιοθήκες είναι σε εμβρυικό στάδιο ως τεχνολογικά εκτελούμενη διαδικασία συλλογής και αρχειοθέτησης υλικού και τεκμηρίων που τελούν στον παγκόσμιο Ιστό. Για τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η έρευνα των τρόπων και των πολιτικών ιστοσυγκομιδής που εφαρμόζουν οι διάφορες βιβλιοθήκες κρατών-μελών της ΕΕ, καθώς και οι βέλτιστες αντίστοιχες πολιτικές και νομικές επιλογές που έχουν επιλέξει βιβλιοθήκες χωρών της ΕΕ, χωρών προηγμένων σε θέματα ιστοσυγκομιδής και αρχειοθέτησης περιεχομένου από τον παγκόσμιο Ιστό. Μείζων νομικός προβληματισμός πνευματικής ιδιοκτησίας περί τη διάθεση των τεκμηρίων προερχόμενων από ιστοσυγκομιδή στους αναγνώστες των βιβλιοθηκών αφορά στην εξουσία παρουσίασης του έργου στο κοινό.

Subject of conference participation:

Web harvesting and archiving pertains to the processes of collecting from the web and archiving of works that reside on the Web. Web harvesting and archiving is one of the most attractive applications for libraries which plan ahead for their future operation. When works retrieved from the Web are turned into archived and documented material to be found in a library, the amount of works that can be found in said library can be far greater than the number of works harvested from the Web. The proposed participation in the 24th Panhellenic Conference of Academic Libraries aims at presenting certain issues related to the existing legal framework as well as technical/librarianship issues that apply to Web harvesting and archiving. The aforesaid proposed conference participation will elaborate upon the applicable legal framework with the aim to shed light upon what is legally sound and what is not in relation to web harvesting techniques and processes. Regarding web harvesting, it is worth looking at the policies that other EU libraries have adopted, too. The methods and applications for web harvesting may differ from library to library depending on the goals and interests of each library. Web harvesting and archiving in Greek academic libraries is at its embryonic stage, currently. For academic libraries in Greece, the research upon the methods and applications for web harvesting as well as upon the policies related to said subject matter is of special interest. A major legal concern from the point of view of Copyright Law regarding the availability of web harvested works to a library's public pertains to the communication of works to the public.

1. Εισαγωγή

Η ιστοσυγκομιδή (web harvesting) ως τεχνολογική επιλογή στο πλαίσιο της κατά νόμο κατάθεσης αποσκοπεί στη μεταβίβαση/λήψη του έργου που τελεί στο διαδίκτυο επιγραμμικά· δηλαδή, αφορά στην αυτοματοποιημένη διαδικασία ανίχνευσης και άντλησης (pull) του έργου στη βιβλιοθήκη επιγραμμικά (online) που ενεργείται μέσω διαδικτύου χωρίς να μεσολαβεί η παράδοση υλικού στο οποίο είναι ενσωματωμένο το έργο. Αντίθετα, στην λεγόμενη ηλεκτρονική κατά νόμο κατάθεση ψηφιοποιημένου υλικού (Digital Legal Deposit) ή, απλά, ηλεκτρονική κατά νόμο κατάθεση, η τεχνολογικά προηγμένη διαδικασία αφορά στην κατάθεση (push) του έργου στη βιβλιοθήκη ενσωματωμένου σε ψηφιακό υλικό υπόστρωμα (e-deposit).

Με τη διαδικασία της ιστοσυγκομιδής συλλέγονται και διατηρούνται ψηφιακά τεκμήρια προερχόμενα από τον Ιστό γιατί έχουν ενημερωτική, αποδεικτική και πολιτιστική αξία, τόσο ως τεκμήρια όσο και ως δομές. Η σημασία του Ιστού όχι μόνο ως επικοινωνιακό μέσο, είναι πλέον αδιαμφισβήτητη και ως προς τη διατήρηση της τελούσας επιγραμμικά (online) εθνικής και υπερεθνικής κληρονομιάς.¹ Ωστόσο, η διττή ρευστότητα τους καθιστά τα ψηφιακά τεκμήρια ακόμα πιο ευαίσθητα από τα συμβατικά: τόσο επειδή η διατήρησή τους στο διαδίκτυο είναι εφήμερη όσο και επειδή, λόγω της δυναμικής τους φύσης, μπορούν να αλλοιωθούν, να εξαφανιστούν ή να μετακινηθούν ή να δημιουργηθούν νέα.² Ο μέσος όρος ζωής ενός αρχείου στον Ιστό, σύμφωνα με μελέτη της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, είναι 44 ημέρες. Το 44% των ιστότοπων το 1998 εξαφανίστηκε εντός ενός έτους. Ειδικά για τα ψηφιακά αρχεία, έχει ειπωθεί ότι *αν δεν συλλεχθούν, υπάρχει ο κίνδυνος να χαθούν για πάντα*.³

Πράγματι, το υλικό (hardware) όσο και το λογισμικό (software) δημιουργίας των ψηφιακών δημοσιευμάτων είναι ευπαθές στο χρόνο, αλλοιώνεται ή εξελίσσεται, μεταβάλλεται: αλλάζει θέση, περιεχόμενο, εμπλουτίζεται ή εξαφανίζεται εντελώς. Τα ψηφιακά δημοσιεύματα έχουν δεσμούς (links) και υπερδεσμούς (hyperlinks) σχετικούς ή μη με αυτά, δεν υπόκεινται σε έλεγχο ποιότητας ή πιστότητας και έχουν, τις περισσότερες τουλάχιστον φορές, αμφίβολη τεκμηριωτική δύναμη.

Η ιστοσυγκομιδή αποτελεί μία μορφή συλλογής υλικού από τις υπάρχουσες τρεις· οι άλλες δύο είναι με κατάθεση του υλικού των εκδοτών στο αποθετήριο του τύπου της ώθησης (*push*), όπως κατά νόμο ακολουθείται στις μη ψηφιακές εκδόσεις, ή με cd-rom. Η ιστοσυγκομιδή είναι της

¹ Charlesworth A., **Archiving of internet resources: the legal issues revisited**, διαθέσιμο σε URL: <https://dpconline.org/docs/miscellaneous/events/194-web-archiving-forum-charlesworth/file> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018], σύμφωνα με τον οποίο *Web sites are an increasingly important part of an institution's digital assets and of a country's information and cultural heritage*. Επίσης, βλ. Denmark's Electronic Research Library (2001), Proceedings from the conference: **"Preserving the present for the future: Strategies for the Internet"**, The Royal Library, Copenhagen 18-19 June 2001, Copenhagen, διαθέσιμο σε URL: <http://www.deflink.dk/eng/arkiv/dokumenter2.asp?id=695> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

² Beagrie N., Pothan, P., (2002), **Web archiving: Managing and archiving online documents and records**, Ariadne 32, διαθέσιμο σε URL: <http://www.ariadne.ac.uk/issue32/web-archiving/intro.html> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

³ Crawford, A., McAlinden, M., (2003), **Digital life: Urgent action needed to preserve our electronic heritage**, διαθέσιμο σε URL: <http://www.sundayherald.com/35280> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

μορφής *pull* δηλαδή, οι φορείς διαχείρισης «τραβούν» το υλικό από τις ηλεκτρονικές τοποθεσίες με ειδικό λογισμικό και το αποθηκεύουν για να το ανασύρουν όποτε χρειαστεί. Η μορφή αυτή συλλογής υλικού είναι και η πιο ευχερής για τα ψηφιακά τεκμήρια, για μια σειρά από λόγους που έχουν να κάνουν με την ευπάθεια του υλικού φορέα, αλλά και γιατί η εκάστοτε βιβλιοθήκη που διαχειρίζεται τη συλλογή αντιμετωπίζει το πρόβλημα της επικοινωνίας με τον μεγάλο αριθμό εκδοτών και παραγωγών που υπάρχουν στο διαδίκτυο, τις σελίδες των οποίων αποθηκεύει.⁴

Όμως, η οργάνωση και αρχειοθέτηση μιας συλλογής με υλικό συγκομιδής παρουσιάζει και αυτή προβλήματα, που έχουν να κάνουν με άδειες που πρέπει να συναφθούν με τους παραγωγούς και τους εκδότες των δημοσιευμάτων, την καταλληλότητα του λογισμικού, τον όγκο των μεταδεδομένων που πρέπει να καταγραφούν κλπ. Για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα αυτά και, κυρίως, για να γίνουν οι απαραίτητες ρυθμίσεις ως προς το είδος του υλικού που θα συλλέγεται, πρέπει να εκπονηθούν πολιτικές από τους βασικούς φορείς διαχείρισης, που να ακολουθούν βέβαια την εξέλιξη της νομοθεσίας ή και να προκαλούν τη βελτίωση της. Ο φορέας διαχείρισης ενός ψηφιακού αρχείου αυτού του είδους καλείται να εκπονήσει ευέλικτη στρατηγική που να αφορά τόσο στην ιστοσυγκομιδή, στην επιχειρησιακή οργάνωση, στις ελάχιστες απαιτήσεις τεχνικής υποδομής ως προς τη συλλογή, αποθήκευση και διατήρηση του αρχείου αλλά και στην πρόσβαση σε αυτό.

Η ιστοσυγκομιδή είναι μία από τις πιο ελκυστικές εφαρμογές της εξόρυξης δεδομένων Ιστού. Είναι η διαδικασία της συλλογής και ενσωμάτωσης δεδομένων από διάφορες ετερογενείς πηγές Ιστού. Η σημαντικότερη, ίσως, πτυχή της διαδικασίας αυτής είναι, ότι κατά τη φάση της διαδικασίας του μετασχηματισμού των δεδομένων που αντλήθηκαν από τον Ιστό σε αρχειοθετημένο υλικό και τεκμήρια, η ποσότητα δεδομένων που συγκεντρώνονται μπορεί να είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από τα δεδομένα που εξήχθησαν από αυτόν. Συνεπώς, η ανάπτυξη ενός συστήματος ιστοσυγκομιδής για μια βιβλιοθήκη—πολλά δε μάλλον για κάθε Εθνική Βιβλιοθήκη—έχει σημασία μόνον εφόσον η διαδικασία του φιλτραρίσματος και του εξευγενισμού της πληροφορίας από τις πηγές Ιστού μπορεί να εξασφαλίσει ότι τα εξαγόμενα δεδομένα θα βρίσκονται στην περιοχική ενδιαφέροντος της βιβλιοθήκης και των επιμέρους συλλογών της και, κατά συνέπεια, μπορεί να είναι σχετικά με τους χρήστες της βιβλιοθήκης και των συλλογών τεκμηρίων αυτής. Η διαδικασία αυτή του φιλτραρίσματος και του εξευγενισμού της πληροφορίας που αντλείται από το διαδίκτυο, η οποία είναι γνωστή ως ενσωμάτωση (*integration*), προϋποθέτει διορθωτική επέμβαση στη διαδικασία συλλογής του περιεχομένου από το διαδίκτυο συνιστάμενη στην προσθήκη ή αφαίρεση των λεγόμενων *seeds* ώστε ν' αποτρέπεται η ιστοσυγκομιδή υλικού που τελεί εκτός των ενδιαφερόντων της βιβλιοθήκης υπόψη των συλλογών τεκμηρίων της. Με άλλα λόγια, η ιστοσυγκομιδή είναι ένα εξαιρετικό εργαλείο εμπλουτισμού μιας βιβλιοθήκης με έργα που τελούν

⁴ Web Archiving Bibliography, (2004), **Web Archiving Bibliography** διαθέσιμο σε URL: <http://www.ifs.tuwien.ac.at/~aola/links/WebArchiving.html> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

στο διαδίκτυο και είναι θεματικού ενδιαφέροντος ίδιου ή παρόμοιου με αυτά των τεκμηρίων της βιβλιοθήκης.

2. Ο ρόλος των εθνικών και ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών ως προς την ψηφιακή αρχειοθέτηση (web archiving)

Αν εξαιρέσουμε τρίτα νομικά πρόσωπα παγκόσμιας (π.χ. η Chrome Web-browser/WebPreserver.com) ή εθνικής εμβέλειας (π.χ. η DILMAG-Digital Literature Magazines στην Αυστρία και η Web Information Collection and Preservation - WICP στην Κίνα), φυσικοί φορείς διαχείρισης του κύκλου της ιστοσυγκομιδής προβάλλουν οι εκάστοτε βιβλιοθήκες, και δη όσες αναπτύσσουν διαδικασίες συγκέντρωσης, αποθήκευσης και διατήρησης ψηφιακού αρχειακού υλικού. Οι τεχνολογικές απαιτήσεις ως προς τις μεθοδολογίες συγκέντρωσης και ανάλυσης μεγάλων ποσοτήτων ψηφιακών δεδομένων, σύμφωνα με τα σύγχρονα πρότυπα λειτουργίας, είναι υψηλές· γι' αυτό και ο ρόλος αυτός προσιδιάζει και επιφυλάσσεται συνήθως για τις εθνικές βιβλιοθήκες ή για βιβλιοθήκες ανάλογου μεγέθους, εμβέλειας και κυρίως δυνατοτήτων, όπως για παράδειγμα η Library of Congress στις ΗΠΑ, η Μαρκιανή Βιβλιοθήκη της Βενετίας στην Ιταλία, η Bibliothèque et Archives Nationales du Québec στον Καναδά, η Webarchiv στην National Library of the Czech Republic στην Τσεχία κ.ά. Δεν είναι ασύνηθες ιστοσυγκομιδή να ενεργούν και ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες.

Το πλαίσιο λειτουργίας των εθνικών βιβλιοθηκών μεταβάλλεται ούτως ή άλλως στο ραγδαία αναπτυσσόμενο περιβάλλον των τεχνολογιών, προσπαθώντας αφενός να χρησιμοποιήσουν τις υπάρχουσες τεχνολογίες προκειμένου να βελτιστοποιήσουν τις υπηρεσίες που ήδη προσφέρουν αφαιτέρου να αναπτύξουν νέες υπηρεσίες, σε καινοφανή πεδία, τα οποία δεν καλύπτονται από άλλους εντεταλμένους φορείς διαχείρισεως-φορείς δηλαδή που λειτουργούν υπό συγκεκριμένους όρους νομιμότητας και έχουν αυστηρά προσδιορισμένες ιδιότητες, οπότε και παρουσιάζουν εκέγγυα αξιοπιστίας. Όπως αναφέρθηκε ήδη, ο παραδοσιακός στόχος των εθνικών βιβλιοθηκών που ήταν να συγκεντρώνουν, να διαφυλάττουν, να διατηρούν, να οργανώνουν και να διαθέτουν την εκδοτική παραγωγή μιας χώρας σε έντυπη ή άλλη συμβατική μορφή, εμπλουτίζεται πλέον, ένεκα της τεχνολογίας, με έναν νέο στόχο: αυτόν της συγκέντρωσης και των τελούντων επιγραμμικά (online) δημοσιευμάτων του διαδικτύου, της αποθήκευσης τους και της προσβασιμότητάς τους στο ευρύτερο κοινό.

Κινητοποιημένες ουσιαστικά από τα πρώτα βήματα μιας διεθνούς νομοθετικής πρωτοβουλίας,⁵ οι εθνικές βιβλιοθήκες και παρεμφερείς ως προς τους σκοπούς τους εθνικοί

⁵ Στην Ελλάδα εισήχθη με το ν.4452/2017 *Περί ρύθμισης θεμάτων Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας, θεμάτων της ΕΒΕ και άλλες διατάξεις* (ΦΕΚ Α' 17-15/2/2017) ο πρωταρχικός ρόλος της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας (ΕΒΕ) για την ιστοσυγκομιδή: η ΕΒΕ, ως ν.π.δ.δ., ενεργεί πλέον και *παρακολούθηση και αρχειοθέτηση του παγκόσμιου ιστού (web archiving) ή άλλου τεχνολογικού περιβάλλοντος, εντασσόμενα στο πλαίσιο του εμπλουτισμού του Εθνικού Αποθετηρίου και Αρχείου Ψηφιακών Δημοσιευμάτων της. Ως προς την ευρωπαϊκή μέριμνα για την πρόοδο στην ψηφιακοποίηση και την*

οργανισμοί προσανατολίζονται πλέον στη δημιουργία οργανωμένων ψηφιακών αποθεματικών κέντρων, των ψηφιακών βιβλιοθηκών, που θα είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των χρηστών. Είναι κατανοητό ότι, προκειμένου οι εθνικές βιβλιοθήκες να μπορούν να διαχειριστούν μεγάλες ποσότητες ψηφιακών δεδομένων και να επιτελούν διαφορετικές λειτουργίες, πρέπει: α) να συνδυάζουν πολλαπλές ιδιότητες ως προς τη συλλογή, αποθήκευση και διαχείριση του εν λόγω ηλεκτρονικού υλικού και β) να καταστρώσουν αενάως ανατροφοδοτούμενες μεσο-μακροπρόθεσμες πολιτικές, με όρους διαφάνειας, που αφορούν τόσο στη διατήρηση του υλικού όσο και την ανοικτή, ευχερή πρόσβαση του κοινού σε αυτό· και, επιπλέον, γ) πρέπει να είναι σε θέση να οργανώνουν συνεργασίες με άτομα, ιδρύματα και φορείς κάνοντας χρήση των νέων τεχνολογιών αλλά και να αξιοποιούν πολλαπλώς τον πλούτο των συλλογών τους.

Η ιδιαιτερότητα της λειτουργίας των εθνικών βιβλιοθηκών σε αυτή τη βάση σχετίζεται με την ανάπτυξη δομών για τη μακροχρόνια διατήρηση του υλικού που συγκεντρώνεται αλλά και την ευχερή, μακροχρόνια πρόσβαση στο υλικό αυτό. Ωστόσο, αυτά έρχονται σε δεύτερο επίπεδο· εκείνο που προηγείται, είναι η ανάπτυξη ενός *οδικού χάρτη* που αφορά αυτό καθαυτό το υλικό που συγκεντρώνεται: α) την τυπολογία του και το περιεχόμενο του· β) την ποιότητα του και την υψηλή ή χαμηλή «αξία» του στο χρόνο· γ) τον όγκο του· δ) τα όρια των τεκμηρίων, ιδίως όταν είναι του είδους των υπερσυνδεδεμένων (*hyperlinked*) τεκμηρίων· ε) το είδος του ελέγχου της έκδοσης του τεκμηρίου και στ) τις πρακτικές επικοινωνίας με τον εκδότη του τεκμηρίου, που αφορούν κυρίως την αυθεντικότητα του. Ο οδικός αυτός χάρτης (πρέπει να) γνωστοποιείται στο ευρύ κοινό που χρησιμοποιεί την ψηφιακή βιβλιοθήκη υπό τη μορφή του *εγχειριδίου* πρακτικών (*manual*), το οποίο θα περιέχει όλες τις παραμέτρους συγκέντρωσης, διατήρησης και πρόσβασης των τεκμηρίων και αυτό γιατί η ιδιότητα του φορέα διαχείρισης (η εθνική βιβλιοθήκη δηλαδή) αποτελεί, στα μάτια του κοινού, πρόκριμα για την αυθεντικότητα αυτού καθαυτού του τεκμηρίου.

Η συγκέντρωση ψηφιακού υλικού από τον Ιστό μπορεί να γίνει με τους εξής τρόπους:

α) με προσέγγιση ολόκληρης περιοχής (*whole domain*) μέσω της τεχνικής της αυτόματης συγκομιδής (*automatic harvesting*). Ακολουθώντας κάποιους προδιατυπωμένους κανόνες συλλογής βάσει των κριτηρίων που έχει θέσει ο φορέας ή ο οργανισμός, οι *συλλογείς* (*crawlers*) εντοπίζουν σελίδες στο διαδίκτυο ακολουθώντας τις *συνδέσεις* (*links*) και αποθηκεύουν το περιεχόμενο τους χωρίς να κάνουν επιλογή των σελίδων. Η σχετικά οικονομική αυτή τεχνική, από άποψη πόρων, δεν επιτρέπει την αρχειοθέτηση υλικού του αθέατου Ιστού ή των βάσεων δεδομένων. Βασισμένη στην υπαρκτή θέση ότι δεν μπορούμε να γνωρίζουμε σήμερα τι ενδεχομένως θα

επιγραμματική προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και την ψηφιακή διαφύλαξη στην ΕΕ [SEC(2008)2372/COM/2008/0513] βλ. την ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών **Η πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης με ένα κλικ του ποντικιού** (Document 52008DC0513) διαθέσιμο σε URL <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A52008DC0513> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]. Για την κοινοτική νομοθεσία βλ. αναλυτικότερα παρακάτω στη μελέτη αυτή, υπό: *Η ιστοσυγκομιδή για την ψηφιακοποίηση και επιγραμματική προσβασιμότητα πολιτιστικού αγαθού σε κανονιστικά κείμενα της ΕΕ.*

ενδιαφέρει τους ερευνητές στο μέλλον, η προσέγγιση αυτή δεν περιλαμβάνει την ανανέωση των αρχειοθετημένων σελίδων και δεν θέτει κριτήρια στη συλλογή τους.⁶

β) με *επιλεκτική προσέγγιση* (*selective approach/selective crawling*), η οποία, βασιζόμενη σε αυστηρότερα κριτήρια, αφορά σε συγκεκριμένους τύπους πηγών. Τα κριτήρια αυτά μπορεί να αφορούν το περιεχόμενο των πηγών ή το είδος τους. Η επιλεκτική προσέγγιση καταλήγει στη δημιουργία ενός συνόλου σχετικών μεταξύ τους ιστότοπων.⁷

γ) με *θεματική προσέγγιση* (*thematic approach/focused crawling*), που αποτελεί περαιτέρω ανάπτυξη της επιλεκτικής προσέγγισης. Από τον Ιστό, συλλέγεται μόνο εκείνο το υλικό που ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένη ή συγκεκριμένες θεματικές. Όπως και η προηγούμενη προσέγγιση, και εδώ έχουμε τη δημιουργία ενός συνόλου ομοειδών ως προς το περιεχόμενό τους ιστότοπων.⁸ Η προσέγγιση αυτή, που βασίζεται στην αξιολόγηση της σημαντικότητας των σελίδων για την εστίαση της έρπυσης, παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα, όπως έδειξε η εμπειρία της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γαλλίας (BnF), από το 1998 και εξής.⁹

δ) με *κατάθεση* (*deposit*). Σύμφωνα με αυτή τη μεθοδολογία, οι φορείς επικοινωνούν με τους εκδότες. Οι τελευταίοι είναι υποχρεωμένοι, συνήθως μέσα από ένα νομοθετικό πλαίσιο, να καταθέσουν το υλικό που τελεί επιγραμματικά.¹⁰ Πρόκειται για μια χρονοβόρα επιλογή, που μετακυλίνει την ευθύνη της αυθεντικότητας του υλικού στους εκδότες, χωρίς να εξασφαλίζεται, όμως, η αυθεντικότητα αυτή με άλλα μέσα.

ε) τέλος, υπάρχει και ο συνδυαστικός δρόμος (*combined approach*). Επειδή όλα τα προαναφερόμενα πρότυπα συλλογής και αρχειοθέτησης ψηφιακού αρχειακού υλικού παρουσιάζουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα και δεν ταιριάζουν σε όλες τις περιπτώσεις, μπορεί να αναπτυχθεί ένας συνδυασμός προσεγγίσεων, ανάλογα με το υλικό που θέλουμε να συγκεντρώσουμε κάθε φορά.¹¹

⁶ Σε αυτό το μοντέλο στηρίζονται οι Kulturarw3 Project - Cultural Heritage Cubed της Βασιλικής Βιβλιοθήκης της Σουηδίας, το EVA Project / Φιλανδία, το US Internet Archive/ΗΠΑ. Το Kulturarw3 Project είναι διαθέσιμο στο: <http://www.kb.se/kw3/ENG> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]. Βλ. επίσης, Arvidson, A., Persson, K., Mannerheim, J. (2000), *The Kulturarw3 Project – The Royal Swedish Web Archiv3e – An example of “complete” collection of web pages*, Proceedings of the 66th IFLA Council and General Conference (Jerusalem, 13-18 August), διαθέσιμο σε URL: <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/154-157e.htm> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁷ Σε αυτό το μοντέλο στηρίζεται η PANDORA archive στην Αυστραλία. Επίσης, η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας έχει ξεκινήσει την κατασκευή αρχείου του γαλλικού Ιστού, από το 1998, δράση που πραγματοποιείται στο πλαίσιο της ευθύνης της για την τήρηση της κατά νόμο κατάθεσης των γαλλικών δημοσιευμάτων. Συγκεκριμένα, από το 1537 ισχύει *dépôt legal*: ένα αντίτυπο κάθε έκδοσης αποστέλλεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη της χώρας. Βλ. Pandora Australia's Web Archive, 2005, **PANDORA**, διαθέσιμο σε URL: <http://pandora.nla.gov.au/index.html> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁸ Το project MINERVA Web Preservation Project της βιβλιοθήκης του Κογκρέσου έχει χρησιμοποιήσει τη θεματική προσέγγιση για την επιλογή και αρχειοθέτηση των ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων που αφορούν συγκεκριμένη εκλογική περίοδο και τους χειμερινούς ολυμπιακούς αγώνες (*Election 2002* και *Winter Olympic Projects*, αντίστοιχα). Επίσης, δημιουργήθηκε και ένας δοκιμαστικός δικτυακός τόπος. Πρόκειται για πιλοτικό πρόγραμμα που είχε ως στόχο να αξιολογήσει τρόπους αποτελεσματικής συλλογής και διατήρησης υλικού για την μελλοντική εφαρμογή ενός καθολικού προγράμματος διατήρησης ψηφιακών αρχείων. Βλ. MINERVA, 2005, **Mapping the Internet Electronic Resources Virtual Archive**, Library of Congress, διαθέσιμο σε URL: <http://lcweb2.loc.gov/cocoon/minerva/html/minerva-home.html> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁹ Masanes, J., (2002), **Archiving the web: experiments at the BnF**, διαθέσιμο σε URL: www.dpconline.org/graphics/events/presentations/pdf/Masanes.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

¹⁰ Στην Ολλανδία εφαρμόζεται σε εθελοντική βάση, σε συμφωνία με τους εκδότες, κατάθεση για τα περιοδικά που είναι σε ηλεκτρονική μορφή. Στη Σουηδία, η κατάθεση των στατικών και δυναμικών πηγών είναι υποχρεωτική από το νόμο.

¹¹ Εφαρμόζεται στη Γαλλία και τη Δανία.

Οι εθνικοί φορείς έχουν την ευχέρεια λοιπόν να επιλέξουν, ανάλογα με τους βραχυπρόθεσμους ή τους μακροπρόθεσμους στόχους τους, τη μέθοδο προσέγγισης του ψηφιακού υλικού που θα συλλέξουν από τον Ιστό. Η Σουηδία (*Kulturarw3*, 1997) είναι η χώρα που έχει αναπτύξει περισσότερο τις μεθόδους συγκομιδής ιστότοπων και κυρίως τα εργαλεία συγκομιδής και αρχειοθέτησης τεκμηρίων από τον Ιστό.¹²

Ακολουθώντας, παρουσιάζουμε μια επιλογή των διαφορετικών πρακτικών και προσεγγίσεων που έχουν διαμορφωθεί έως σήμερα στο χώρο της ιστοσυγκομιδής:¹³

i. Γνωστό παράδειγμα στο χώρο της ψηφιακής αρχειονομίας αποτελεί το σύστημα *PANDAS* (*PANDORA Digital Archiving System*) που έχει αναπτύξει η Αυστραλία (1996) και διαχειρίζεται η National Library of Australia.¹⁴ Σύμφωνα με αυτό, συλλέγονται ιστότοποι από τη χώρα που αφορούν σε όλες τις πτυχές της και αποθηκεύονται έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα ψηφιακό αρχείο δημοσιεύσεων στο διαδίκτυο, στο οποίο το κοινό να έχει ελεύθερη πρόσβαση. Τα κριτήρια που έχουν δοθεί προωθούν την αυτόματη συλλογή τέτοιου είδους ψηφιακών τεκμηρίων.¹⁵ Ωστόσο, υπάρχει δυσκολία στον εντοπισμό των τεκμηρίων λόγω της δυναμικής φύσης των ψηφιακών δημοσιευμάτων.

ii. Διαφορετική φιλοσοφία έχει το project *Minerva* (*Mapping the Internet the Electronic Resources Virtual Archive*) που «τρέχουν» οι Ηνωμένες Πολιτείες μέσω της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου (2000). Εδώ γίνεται σταθερή συγκομιδή επιλεγμένων sites (έως σήμερα είναι πάνω από 35.000) που συνδέονται μεταξύ τους λόγω των θεματικών στις οποίες υπάγονται.

iii. Συνδυαστική προσέγγιση ακολουθεί η εθνική βιβλιοθήκη της Γαλλίας (*Bibliothèque Nationale de France*) από το 2000. Η συγκομιδή γίνεται με συνεχές *crawl* των ιστότοπων και είναι βασισμένη σε θεματικές, με περιοχές-κλειδιά. Μάλιστα, στην περίπτωση αυτή, έχει αναπτυχθεί και ένα εργαλείο εξαγωγής (*DeepArc*) το οποίο επιτρέπει την απλή εξαγωγή της βάσης δεδομένων σε XML από τους παραγωγούς. Προβλέπεται, επίσης, η κατάθεση των *deep* ιστότοπων, που δεν μπορούν να συγκομιστούν επιγραμματικά.

iv. Τη μέθοδο θεματικής προσέγγισης ακολουθεί η Φιλανδία (*EVA Project*, 1997), η οποία συλλέγει και αποθηκεύει ιστότοπους με συγκεκριμένη θεματική.

¹² Το *Kulturarw3 Project* ξεκίνησε το 1996, με στόχο να αναπτύξει μεθόδους συγκομιδής, αποθήκευσης και πρόσβασης σε ψηφιακά τεκμήρια του σουηδικού Ιστού. Συγκεντρώθηκαν έτσι όλοι οι ιστότοποι με καταλήξεις .se και .nu και όλες οι σελίδες (.com, .org, .net) που είχαν καταχωρηθεί με σουηδική διεύθυνση και τηλέφωνο. Λαμβάνονται και αποθηκεύονται δύο στιγμιότυπα ετησίως. Έτσι αποθηκεύεται ένα αντίγραφο του σουηδικού Ιστού. Μειονέκτημα της μεθόδου είναι ο χρόνος που αιτείται για μια πλήρη συγκομιδή, που είναι μεγάλος. Επίσης, οι συχνές αλλαγές στο περιεχόμενο ιστοσελίδων κάνουν αναγκαίο τον έλεγχο τους με διαφορετική συχνότητα από άλλες. Βλ. ό.π.

¹³ Gomes, D., Miranda, J., and Costa, M., *A survey on web archiving initiatives*, Foundation for National Scientific Computing (FCCN), published by the Arquivo.pt, the Portuguese web-archive team, διαθέσιμο σε URL: <https://sobre.arquivo.pt/wp-content/uploads/a-survey-on-web-archiving-initiatives.pdf> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

¹⁴ *PANDORA*, National Library of Australia, διαθέσιμο σε URL: <http://pandora.nla.gov.au/> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

¹⁵ Το πρόγραμμα *PANDORA* της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Αυστραλίας ξεκίνησε το 1996. Οι ψηφιακοί τόποι συλλέγονται με λογισμικό συγκομιδής *mirroring* ενώ υπάρχει η δυνατότητα συμφωνιών με τους ιδιοκτήτες δικτυακών τόπων για να στέλνουν τα αρχεία τους αποθηκευμένα σε φυσικό μέσο στην Εθνική Βιβλιοθήκη. Στόχος της Εθνικής Βιβλιοθήκης είναι να συγκεντρώσει το μεγαλύτερο μέρος ψηφιακών δημοσιευμάτων ακαδημαϊκών, κυβερνητικών και εμπορικών οργανισμών της χώρας.

v. Την κατάθεση των επιγραμμικών ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων εξέτασε η Εθνική Βιβλιοθήκη του Καναδά, αναπτύσσοντας το Electronic Publications Pilot Project (EPPP, 1994).

Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού ερευνητικού προγράμματος *Living Web Archives* (LiWA), ένα τριετές πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω του 7^{ου} Ερευνητικού Προγράμματος-Πλαισίου (Project No.216267). Το εκπόνησε το *Ίδρυμα Διαδικτυακής Μνήμης* (*Internet Memory Foundation*) και διεξήχθη μέσω αποστολής ερωτηματολογίων προς τους ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα ευρετήριο των φορέων εκείνων που διενεργούσαν ιστοσυγκομιδή και διατηρούσαν ψηφιακά αρχειακά σύνολα. Σκοπός του προγράμματος ήταν ο εντοπισμός των πρακτικών που ακολουθούνταν και, πολύ περισσότερο, ο προσδιορισμός των προβλημάτων που δύναται να αντιμετωπίσει ο φορέας διαχείρισης κατά τη συγκέντρωση, διατήρηση και διάχυση ηλεκτρονικών τεκμηρίων (web archiving).¹⁶ Δημιουργήθηκε ένα αντιπροσωπευτικό σώμα 37 φορέων διαχείρισης ψηφιακής βιβλιοθήκης, που αποτελούνταν από εθνικές βιβλιοθήκες (23%), θεσμικούς φορείς όπως εθνικά κοινοβούλια ή πανεπιστήμια (12,2%) και φορείς τήρησης οπτικοακουστικών αρχείων όπως εθνικούς ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς (25,7%), στους οποίους απευθύνθηκε ερωτηματολόγιο 74 ερωτήσεων. Σύμφωνα με την ανάλυση της έρευνας, οι περισσότεροι από τους φορείς αυτούς συγκεντρώνουν τα τεκμήρια επιλεκτικά με ειδικές τεχνικές έρπυσης (*selective crawls*, 71%) ή περιορίζονται σε υλικό δικών τους ή παρεμφερών ιστοσελίδων (30,8%) ενώ μόνο το 23% κάνει γενική συλλογή (*domain crawls*).¹⁷

Οι διαφορετικές προσεγγίσεις που είδαμε επηρεάζουν και το μέγεθος του ψηφιακού αρχείου που δημιουργείται από τους φορείς. Ο επόμενος στόχος για τις εθνικές βιβλιοθήκες αφορά το ψηφιακό υλικό που συγκεντρώνεται στα αποθετήρια τους. Ο στόχος αυτός αποτελεί προϋπόθεση για την επίσης μακροχρόνια εξασφάλιση της πρόσβασης του κοινού σε αυτό. Η διατήρηση του υλικού περιλαμβάνει τόσο το ψηφιακό υλικό που έχει συγκομισθεί όσο και το υλικό που έχει δημιουργηθεί αποκλειστικά ψηφιακά. Πρόκειται για πολύπλοκες τεχνικές διατήρησης, που αποσκοπούν τόσο στη διασφάλιση του περιεχομένου και της μορφής όσο και στη διατήρηση της εμπειρίας και, όπως είναι κατανοητό, απαιτούν μεγάλα κόστη.

Εκτός από την εξαγωγή του περιεχομένου, η ανάλυση και η αρχειοθέτηση του υλικού πρέπει να είναι σε τέτοια μορφή ώστε το υλικό να μπορεί να ξαναχρησιμοποιηθεί μελλοντικά, για οποιονδήποτε σκοπό. Γι' αυτό πρέπει να αναπτυχθούν εξειδικευμένες μέθοδοι επεξεργασίας, αρχειοθέτησης και επαναχρησιμοποίησης δεδομένων ιστολογίων. Οι μέθοδοι αυτοί είναι η αναζωογόνηση (*refreshing*), η μετανάστευση (*migration*), η προσομοίωση (*emulation*) και η διατήρηση της τεχνολογίας (*technology preservation*).¹⁸

¹⁶ Βλ. **Living Web Archives (LiWA)**, διαθέσιμο σε URL: http://archivethe.net/images/uploads/Web_Archiving_Survey.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

¹⁷ Ο.π.

¹⁸ Βλ. **Digital preservation strategies** διαθέσιμο σε URL: <http://www.nla.gov.au/padi/topics/18.html> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

Μια σειρά ζητημάτων ανήκουν στην ακολουθούμενη πολιτική και αφορούν στις ακολουθούμενες στρατηγικές διατήρησης του υλικού της ψηφιακής συλλογής, με έμφαση στη *μετάπτωση δεδομένων/migration*, στην αλλαγή, δηλαδή, του υλικού φορέα αποθήκευσης τους.¹⁹ Υφίσταται πάντα η πιθανότητα μελλοντικής τεχνολογικής ακρησιτίας του υλικού φορέα εγγραφής της ψηφιακής πληροφορίας (hardware) καθώς και του λογισμικού που χρησιμοποιείται για τη δημιουργία και χρήση της ψηφιακής πληροφορίας (software). Η τεχνολογία στην οποία βασίζεται η λειτουργία των ψηφιακών αποθετηρίων πρέπει να είναι ευέλικτη και «έξυπνη», υπό την έννοια ότι θα πρέπει να απαιτεί όσο το δυνατό λιγότερη ανθρώπινη παρέμβαση.

Τέλος, στην πολιτική αξιοποίησης του ψηφιακού υλικού ανήκει και ο προσδιορισμός της διαδικασίας πρόσβασης σε αυτό: τα κριτήρια της πρόσβασης, οι τύποι της, η ασφάλεια, η αναπαραγωγή και η διανομή, οι τρόποι αναζήτησης, οι ροές εργασιών και η ανάπτυξη των λοιπών υπηρεσιών των ψηφιακών αρχείων. Ειδικότερα περιλαμβάνονται θέματα όπως ο προσδιορισμός και η ανάθεση ρόλων στη χρήση και διαχείριση του συστήματος διαχείρισης ψηφιακών αποθετηρίων: στις διαδικασίες αυτοαρχαιοθέτησης, αναζήτησης, πλοήγησης αλλά και ως προς τις προσωποποιημένες λειτουργίες αποθετηρίου (ή υπηρεσίες εξατομικευσης αποθετηρίου *myIR*). Με άλλα λόγια, αναπτύσσονται οι λειτουργίες και οι εφαρμογές προσωποποιημένων λειτουργιών αποθετηρίου με γνώμονα την παροχή πληροφοριακών υπηρεσιών καθώς και θέματα καλών πρακτικών υλοποίησης ψηφιακών αποθετηρίων.

Δεν είναι, όμως, μόνο τεχνικά τα εμπόδια που προβάλλουν ως προς τη διαχείριση των ηλεκτρονικών δημοσιευμάτων, αλλά συντρέχουν, επίσης, διαχειριστικά, οικονομικά και νομικά εμπόδια. Το νέο, διαδικτυακό περιβάλλον, είναι οργανωμένο με νέες λογικές και αρχές, που πόρρω απέχουν από το παλαιό εκδοτικό περιβάλλον. Αρκεί να αναλογιστούμε ότι, σε μια ηλεκτρονική δημοσίευση (*e-publishing*) εμπλέκονται περισσότερες από μία οντότητες (*entities*) που είναι φορείς δικαιωμάτων και, φυσικά, διαφορετικών συμφερόντων και ενδιαφερόντων. Συνεπώς, δεν είναι μία η οντότητα που έχει τον έλεγχο της διαδικασίας και τα πνευματικά δικαιώματα.²⁰

Για τις ψηφιακές εκδόσεις, δεν είναι δυνατή πάντα η κατά νόμο κατάθεση υλικού που ισχύει για τις μη ψηφιακές ως προς την αρχαιοθέτηση τους και αυτό γιατί δεν μπορεί να ελεγχθεί ο αριθμός των παροχών περιεχομένου (που έρχονται να προστεθούν δίπλα στους παραδοσιακούς εκδότες). Ούτε, όμως, και η ίδια η πληροφορία μπορεί να ελεγχθεί. Το ψηφιακό υλικό είναι τεράστιο σε όγκο σε σχέση με το μη ψηφιακό, το οποίο είναι πάντα επιδεκτικό κατάθεσης.

¹⁹ Μέχρι σήμερα, έχει αναπτυχθεί, από τις εθνικές βιβλιοθήκες κυρίως (όπως η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας), το **Open Archival Informational System (OAIS)**, που ορίζει το πλαίσιο μεταδεδομένων για την αποθήκευση και διατήρηση του ψηφιακού περιεχομένου. Βλ.

https://www.cessda.eu/content/download/496/4465/file/CESSDA%20User%20Guide%20for%20digital%20preservation_2_OAIS.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

²⁰ Charlesworth, A., (2003), **Legal issues relating to the archiving of Internet resources in the UK, EU, USA and Australia**. A study undertaken for the JISC and Wellcome Trust, Version 1.0 – 25 February 2003, διαθέσιμο σε URL: http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/archiving_legal.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]. Muir, A., (2001), **Legal deposit and preservation of digital publications: a review of research and development activity**, *Journal of Documentation* 57, no.5, pp.652-682.

Επιπλέον, υπάρχει ένας εξίσου τεράστιος όγκος πληροφοριών που είναι παντελώς άχρηστος ή χωρίς νόημα ή αποτελεί παραποίηση άλλων πληροφοριών.²¹

Πολύ περισσότερο, ένα αυστηρό μοντέλο προώθησης του τύπου *push* που ισχύει για τις μη ψηφιακές εκδόσεις, δεν μπορεί να ισχύσει για τις ψηφιακές δημοσιεύσεις. Οι εθνικές βιβλιοθήκες μπορούν να βρουν, ανά πάσα στιγμή, με ευκολία, τις δημοσιεύσεις που θέλουν και να τις αρχειοθετήσουν· η όλη διαδικασία είναι ανοικτή. Συνεπώς, η όλη σχέση με τους εκδότες—που στην περίπτωση αυτή είναι οι παροχείς περιεχομένου—είναι διαφορετική από εκείνη με τους παραδοσιακούς εκδότες εντύπων. Επιπλέον, οι «νέες εκδόσεις» των ψηφιακών τεκμηρίων μπορούν να γίνουν οποτεδήποτε, οπότε το αρχειοθετημένο υλικό θα πρέπει να ενημερωθεί και, ως τώρα τουλάχιστον, κανείς δεν έχει την υποχρέωση μιας τέτοιας ενημέρωσης. Αντιθέτως, θα πρέπει να προβλεφθούν εργαλεία για την επικαιροποίηση του περιεχομένου που έχει αποθηκευτεί αλλά και για τα διάφορα στιγμιότυπα του.²²

Συνεπώς, για όλους αυτούς τους λόγους η διαδικασία εύρεσης νέων εργαλείων συγκομιδής, αυτόματης επεξεργασίας, αξιολόγησης και καταχώρισης των ιστοσελίδων είναι διαρκής από τους βιβλιοθηκονόμους. Η ανάπτυξη τέτοιων εργαλείων είναι μέσα στους σκοπούς των εθνικών βιβλιοθηκών ως φορέων διαχείρισης της ιστοσυγκομιδής. Στο πλαίσιο αυτό, όμως, πρέπει να διασαφηθεί και η νέα, εξίσου δυναμική σχέση των φορέων αυτών με τους παροχείς περιεχομένου προς αρχειοθέτηση.

3. Το δυσεπίλυτο διαχειριστικό, τεχνικό και νομικό πρόβλημα της ιστοσυγκομιδής

Η ιστοσυγκομιδή παραμένει ένα δυσεπίλυτο διαχειριστικό, τεχνικό και νομικό πρόβλημα με μεγάλα περιθώρια βελτίωσης ακόμη και για τις βιβλιοθήκες εκείνες άλλων χωρών που έχουν ήδη θέσει σε λειτουργία προηγμένα συστήματα ιστοσυγκομιδής. Λόγω των δισεκατομμυρίων ιστοσελίδων, η ανίχνευση αρκετών πηγών από τον Ιστό για την κατασκευή μιας στερεής οντολογικής βάσης τεκμηρίων, είναι ένα υπολογιστικό πρόβλημα ακόμα και για περιορισμένα πεδία ενδιαφέροντος. Συνεπώς, και η βιβλιοθήκη που θα υιοθετήσει τεχνολογικά προηγμένες μεθόδους ιστοσυγκομιδής και στο βαθμό που θα χρειαστεί να διαμορφώσει σύστημα ιστοσυγκομιδής προσαρμοσμένο στις ανάγκες εμπλουτισμού των θεματικών συλλογών της αλλά και στις δυνατότητες της για τη διαχείριση του εν λόγω συστήματος, θα χρειαστεί να δώσει απαντήσεις κατά το σχεδιασμό του συστήματος ιστοσυγκομιδής σε ερωτήματα όπως:

²¹ Lampos, Ch., Eirinaki, M., Jevtuchova, D., Vazirgiannis, M., (2004), *Archiving the Greek Web*, διαθέσιμο σε URL: <http://www.db-net.aueb.gr/files/LEJV04-IWAW.pdf> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

²² Masanes, J., (2002), *Towards continuous web archiving: first results and an agenda for the future*, *D-Lib Magazine* 8, no.12, διαθέσιμο σε URL: <http://www.dlib.org/dlib/december02/masanes/12masanes.html> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

- ✓ Πότε και πού θα πρέπει οι άνθρωποι από το έμπυχο δυναμικό της βιβλιοθήκης να αλληλοεπιδρούν με το σύστημα της ιστοσυγκομιδής που αυτή εφαρμόζει για την στοχοποιημένη εξόρυξη υλικού από το διαδίκτυο;
- ✓ Πρέπει (ή μπορεί) να είναι η ιστοσυγκομιδή της βιβλιοθήκης μία πλήρως αυτοματοποιημένη διαδικασία;
- ✓ Ποιος είναι ο αποδεκτός βαθμός ακρίβειας της ιστοσυγκομιδής που θα κάνει αποδεκτό η βιβλιοθήκη;
- ✓ Παρέχει η βιβλιοθήκη που λειτουργεί σύστημα της ιστοσυγκομιδής δυνατότητες άσκησης των δικαιωμάτων των πολιτών περί την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όπως αυτά προσδιορίζονται στο Νέο Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων (Κανονισμός 2016/679/ΕΕ), όπως το δικαίωμα ενημέρωσης, το δικαίωμα πρόσβασης, το δικαίωμα διόρθωσης, το δικαίωμα διαγραφής (δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη), το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας, το δικαίωμα φορητότητας, το δικαίωμα εναντίωσης και το δικαίωμα του υποκειμένου δεδομένων να μην υπόκειται σε απόφαση η οποία λαμβάνεται αποκλειστικά βάσει αυτοματοποιημένης επεξεργασίας του έργου και των δεδομένων του;
- ✓ Παρέχει το σύστημα της ιστοσυγκομιδής της βιβλιοθήκης τη δυνατότητα να μπορεί να απευθυνθεί σ' αυτήν κάποιος, και δη στη μηχανή αναζήτησης, ανίχνευσης και άντλησης πληροφοριών από τον Ιστό, προκειμένου να παρεμποδίσει την ευρετηρίαση των πληροφοριών που αφορούν στο πρόσωπο του/της και οι οποίες, πιθανόν, αναρτώνται σε ιστοσελίδες από τρίτους, επικαλούμενος την επιθυμία του/της να μην είναι προσβάσιμες στους χρήστες του διαδικτύου οι πληροφορίες αυτές οσάκις εκτιμά ότι μπορεί να του/της προκαλέσουν βλάβη ή οσάκις επιδιώκει να λησμονηθούν οι πληροφορίες που αφορούν στα έργα αυτού/-της, έστω και αν έχουν δημοσιευθεί νόμιμα από τρίτους;
- ✓ Ποιες είναι οι λειτουργίες του συστήματος ιστοσυγκομιδής που θα μπορούσαν ν' αποτρέψουν παραβίαση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας των δημιουργών ή/και δικαιούχων έργων που τελούν επιγραμμικά στο διαδίκτυο;
- ✓ Εκτός της εξουσίας αναπαραγωγής, ποιες άλλες από τις εξουσίες του δημιουργού ή/και δικαιούχου από το περιουσιακό δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας άπτονται της λειτουργίας της ιστοσυγκομιδής;
- ✓ Είναι συμβατό το σύστημα ιστοσυγκομιδής της βιβλιοθήκης με την εξουσία παρουσίασης του έργου στο κοινό του δημιουργού ή/και των δικαιούχων έργων που τελούν επιγραμμικά στο διαδίκτυο;
- ✓ Στην περίπτωση της ιστοσυγκομιδής επί βάσεων δεδομένων πως εμπλέκεται το ειδικής φύσης (sui generis) δικαίωμα του δημιουργού βάσης δεδομένων;
- ✓ Μπορεί η ιστοσυγκομιδή να ενεργηθεί στο πλαίσιο των υφιστάμενων εξαιρέσεων και νόμιμων περιορισμών στο νόμο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, κι αν ναι ποιων;

Όλες αυτές οι ερωτήσεις—που δεν είναι οι μόνες που μπορεί να τεθούν περί την ισοσυγκομιδή—είναι ακόμη ανοικτές τουλάχιστον στο τεχνολογικό και διαχειριστικό τους μέρος και κατ' επέκταση και στο νομικό τους μέρος, παρόλο που η νομοθεσία, και δη η πρόσφατη όπως για παράδειγμα, αυτή περί την προστασία των προσωπικών δεδομένων, δηλαδή ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων της 27^{ης} Απριλίου 2016, Κανονισμός υπ' αριθμό 2016/679/ΕΕ, τείνει να δώσει επαρκείς και επικαιροποιημένες απαντήσεις σε σχετικούς προβληματισμούς που αφορούν στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των δημιουργών ή/και δικαιούχων έργων που τελούν επιγραμμικά στο διαδίκτυο ή άλλων, χωρίς ωστόσο να δώσει τεχνολογικές λύσεις για την υλοποίηση του σκοπούμενου από το νόμο. Οι προβληματισμοί περί τα θέματα που άπτονται των προσωπικών δεδομένων και της σκοπούμενης υπηρεσίας ισοσυγκομιδής μιας βιβλιοθήκης είναι σημαντικοί. Ίσως, εξίσου σημαντικοί αν όχι σημαντικότεροι από τους νομικούς προβληματισμούς περί την πνευματική ιδιοκτησία και την εξουσία της αναπαραγωγής έργων ή την εξουσία παρουσίασης στο κοινό έργων που τελούν στο διαδίκτυο. Κατά την εκτίμηση μας, το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο της ΕΕ περί προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθιστά πολυπλοκότερη και δυσκολότερη τη λειτουργία της υπηρεσίας ισοσυγκομιδής μιας βιβλιοθήκης σε σχέση με το αντίστοιχο νομικό πλαίσιο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας των έργων που τελούν επιγραμμικά καθώς και το δικαίωμα της βιβλιοθήκης σε χρήση υπερσυνδέσεων προς αυτά τα έργα.

Μερικά από τα παραπάνω ερωτήματα αποσκοπούμε ν' απαντήσουμε με την παρούσα επιστημονική μας εισήγηση στο πλαίσιο του 24^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Προφανώς, οι προβληματισμοί και οι επιστημονικές τοποθετήσεις που αναπτύσσονται στο παρόν paper δεν εξαντλούν το ζήτημα της ισοσυγκομιδής και τις τεχνολογικές, διαχειριστικές και νομικές πτυχές του ζητήματος αυτού. Ενόψει των πρώτων πειραματισμών περί την ισοσυγκομιδή ως υπηρεσία που είναι νομοθετικά ορισμένη αρμοδιότητα της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας (ΕΒΕ), αλλά και που μπορεί ν' αναπτυχθεί στο πλαίσιο της λειτουργίας των δημόσιων και ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών τελούσα υπό την καταναεμητική εξουσία, την εποπτεία και το συντονισμό της ΕΒΕ των σχετικών δράσεων υπόψη του αρ.4§4(β) του ν.4452/2017, έχει καταρχήν ενδιαφέρον να αναλυθούν νομικές πτυχές του ζητήματος της ισοσυγκομιδής που σχετίζονται με το output από τη λειτουργία της ως υπηρεσία προστιθέμενης αξίας των δημόσιων βιβλιοθηκών. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι η ανάλυση των τεχνολογικών, διαχειριστικών και νομικών πτυχών περί την διενέργεια της ισοσυγκομιδής δεν είναι εξίσου σημαντική.

Πιθανόν κριθεί αναγκαίο να υπάρξει ειδική νομοθετική ρύθμιση περί αυτή ενόψει σχεδιασμού και λειτουργίας της ισοσυγκομιδής ως τεχνολογικής εφαρμογής που άπτεται δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η ιδιωτικότητα κατά το σχεδιασμό—privacy by design—της ισοσυγκομιδής δεν έχει αντιμετωπιστεί από καμία μεθοδολογία και εφαρμοσμένη τεχνολογική διαδικασία στο πλαίσιο των υφιστάμενων

λύσεων. Για παράδειγμα, ενώ για την ανάπτυξη της υπηρεσίας της ιστοσυγκομιδής από την ΕΒΕ είναι επαρκής η γενική ρύθμιση για την αρμοδιότητα της παροχής της υπηρεσίας ιστοσυγκομιδής από την ΕΒΕ όπως προβλέπεται στο αρ.4§4(β) του ν.4452/2017,²³ νόμο με τον οποίο ρυθμίζονται μεταξύ άλλων θέματα της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας και Λοιπών Δημόσιων Βιβλιοθηκών, εντούτοις η βέλτιστη ρύθμιση της ιστοσυγκομιδής υπό το πρίσμα εξελίξεων της νομοθεσίας σε επίπεδο προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθώς και προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας απαιτεί ειδική ρύθμιση του τρόπου λειτουργίας της ιστοσυγκομιδής ώστε αυτή να μπορεί να εναρμονιστεί με το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο. Μια τέτοια ειδική νομοθετική ρύθμιση θα μπορούσε να προβλεφθεί στον Κανονισμό Λειτουργίας Δημόσιων Βιβλιοθηκών ή σε άλλο σχετικό νομικό κείμενο. Για τη γενική ρύθμιση αρκεί η γενική διατύπωση με την οποία προβλέπεται το δικαίωμα της ΕΒΕ να ενεργεί *παρακολούθηση και η αρχειοθέτηση του παγκόσμιου ιστού (web archiving) ή άλλου τεχνολογικού περιβάλλοντος*, παρόλο που μπορεί κανείς να διαφωνεί με την ορθότητα κατ' επιστημονική ακριβολογία της γενικόλογης αυτής διατύπωσης. Η ψήφιση του ν.4452/2017 περί ρύθμισης θεμάτων Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας, θεμάτων της ΕΒΕ και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ Α' 17-15/2/2017) με το αρ.4 τροποποιεί το αρ.1§§2-4 του ν.3149/2002, και περιλαμβάνει στον τροποποιημένο σκοπό της ΕΒΕ μια διάταξη με γενική διατύπωση για την ιστοσυγκομιδή ως αρμοδιότητα της ΕΒΕ εντασσόμενη στο πλαίσιο του εμπλουτισμού του Εθνικού Αποθετηρίου και Αρχείου ψηφιακών δημοσιευμάτων της ΕΒΕ η οποία λειτουργεί ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) το οποίο υπάγεται στην εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.).

Η γενική αυτή διατύπωση που προβλέπει την ιστοσυγκομιδή ως αρμοδιότητα της ΕΒΕ συνάδει με τα αναφερόμενα ανωτέρω περί καταρχήν γενικής πρόβλεψης της αρμοδιότητας της ΕΒΕ για την λειτουργία της ιστοσυγκομιδής και τις εξ αυτής προερχόμενες υπηρεσίες που μπορεί να αναπτύξει η ΕΒΕ στο πλαίσιο της ιστοσυγκομιδής. Η διατύπωση είναι γενική αφού δεν προσδιορίζει τον ειδικό τρόπο με τον οποίο θα υλοποιηθεί η προβλεπόμενη αρμοδιότητα της ΕΒΕ για την παρακολούθηση και αρχειοθέτηση του παγκόσμιου ιστού. Πρέπει να τονιστεί, ωστόσο, ότι η αναφορά στην «*παρακολούθηση*» και «*αρχειοθέτηση*» του παγκόσμιου ιστού στο πλαίσιο της λειτουργίας της ιστοσυγκομιδής από την ΕΒΕ είναι ενδεικτική αναφορά—ο νόμος χρησιμοποιεί την έκφραση «*Στην ανωτέρω λειτουργία περιλαμβάνεται...*»--και σίγουρα όχι εξαντλητική του εύρους των υπηρεσιών που μπορεί να αναπτύξει η ΕΒΕ στο πλαίσιο λειτουργίας της υπηρεσίας της ιστοσυγκομιδής. Επίσης, πρέπει να λεχθεί ότι η χρήση της λέξης «*παρακολούθηση*» με αναφορά στο περιεχόμενο του παγκόσμιου ιστού είναι τουλάχιστον ατυχής επιλογή λεκτικής διατύπωσης. Καλύτερη θα ήταν η επιλογή της λέξης «*έρευνα*» ή «*ανάλυση*» αντί της λέξης «*παρακολούθηση*» αφού είναι προδήλως κατανοητό ότι η ΕΒΕ ούτε διαθέτει ούτε έχει σκοπό ν' αποκτήσει τεχνολογία ή

²³ Στο **άρ.4§4(β) του ν.4452/2017** προβλέπεται ότι η ΕΒΕ *λειτουργεί ως το επίσημο Εθνικό Αποθετήριο και Αρχείο ψηφιακών δημοσιευμάτων, δεδομένων και μεταδεδομένων που παράγονται στη χώρα ή αφορούν τον ελληνικό πολιτισμό. Στην ανωτέρω λειτουργία περιλαμβάνεται η παρακολούθηση και η αρχειοθέτηση του παγκόσμιου ιστού (web archiving) ή άλλου τεχνολογικού περιβάλλοντος. Προς τούτο αναλαμβάνει, κατανέμει και συντονίζει σε εθνικό επίπεδο τις σχετικές δράσεις.*

ρόλο παρακολούθησης των πεπραγμένων στο διαδίκτυο, κοντολογίς δεν πρόκειται η ΕΒΕ ν' αναλάβει δράση ως Ρανορτίσιον του διαδικτύου, αλλά ούτε και αποβλέπει η ΕΒΕ να καταστεί οιονεί το Πανοπτικό κτίριο-φυλακή των ψηφιακών δημοσιευμάτων που περιγράφονται στο άρ.4§4(α)²⁴ του ν.4452/2017 ή αλλού στο νόμο αυτό ή σε άλλον νόμο περί την ΕΒΕ. Επιπλέον, η ατυχής επιλογή της λέξης «*παρακολούθηση*» πιθανόν στο μέλλον δώσει αφορμή για προσφυγή στη Δικαιοσύνη ή αλλού κατά της ΕΒΕ και περί τη λειτουργία της ιστοσυγκομιδής της ΕΒΕ με νομική βάση ισχυρισμών περί την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των δημιουργών ή δικαιούχων. Η ιστοσυγκομιδή νοείται στο πλαίσιο της ευρύτερης έννοιας της «*εξόρυξης κειμένων και δεδομένων*»--Text and Data Mining (TDM)—ή της «*ανάλυσης δεδομένων*»--Data Analysis—και ως τέτοια δραστηριότητα ουδεμία σχέση έχει με την «*παρακολούθηση*» του παγκόσμιου Ιστού και των δεδομένων σ' αυτόν.

Επίσης, η χρήση της λέξης «*επίσημο*» ως προσδιοριστικό επίθετο στο Εθνικό Αποθετήριο και Αρχείο ψηφιακών δημοσιευμάτων είναι άστοχη. Καταρχήν, το Εθνικό Αποθετήριο και Αρχείο ψηφιακών δημοσιευμάτων εμπεριέχει την έννοια της επιστημότητας—γι' αυτό άλλωστε λέγεται «*Εθνικό*»—και δεν υποκρύπτει ή υπονοεί την ύπαρξη ανεπίσημου ή ανεπίσημων άλλων αποθετηρίων ή αρχείων ψηφιακών δημοσιευμάτων της χώρας. Η ύπαρξη, όμως, του εν λόγω επίθετου στο άρ.4§4(β) του ν.4452/2017 δημιουργεί την εντύπωση ότι, πράγματι, μπορεί να υφίστανται ανεπίσημα άλλα αποθετήρια ή αρχεία ψηφιακών δημοσιευμάτων της χώρας, μπορεί δηλαδή να υφίστανται «*παραμάγαζα*» της ΕΒΕ και να τελούν σε σχέση παράλληλης λειτουργίας ή/και συνεργασίας με αυτή περί το Εθνικό Αποθετήριο και Αρχείο ψηφιακών δημοσιευμάτων, δεδομένων και μεταδεδομένων που παράγονται στη χώρα ή αφορούν στον ελληνικό πολιτισμό. Και αν υφίστανται, εν τέλει, τέτοια ανεπίσημα αποθετήρια ή αρχεία, θα μπορούν κι αυτά να λειτουργούν υπηρεσία ιστοσυγκομιδής προς εμπλουτισμό των ανεπίσημων αποθετηρίων ή αρχείων τους; Η διατύπωση του άρ.4§4(β) του ν.4452/2017 στο τελευταίο εδάφιο της που αναφέρεται στην αρμοδιότητα της ΕΒΕ για ανάληψη, κατανομή και συντονισμό σε εθνικό επίπεδο δράσεων σχετικών με την ιστοσυγκομιδή ενισχύει την εντύπωση ότι μπορούν άλλοι φορείς με κατανομή και συντονισμό της αρμοδιότητας τους υπό την ΕΒΕ να λειτουργούν ιστοσυγκομιδή και δρουν παράλληλα προς την ΕΒΕ. Ωστόσο, αυτή η εντύπωση στο βαθμό που επαληθεύεται από την πραγματικότητα είναι λίαν επικίνδυνη για την ΕΒΕ αφού αυτό θα οδηγήσει αναπόφευκτα σε εξαρτήσεις της ΕΒΕ από «*παραμάγαζα*» και τα τυχόν υφιστάμενα συντεχνιακά συμφέροντα που μπορεί να υπάρχουν περί αυτά. Αυτή την πραγματικότητα με τα λογίων-λογίων «*παραμάγαζα*» που ως επί το πλείστον συντηρούνται από χρηματοδοτήσεις του Δημοσίου ή υφίστανται ένεκα συντεχνιών στο Δημόσιο πρέπει η ΕΒΕ να την αποφύγει αναφορικά με την ιστοσυγκομιδή. Η

²⁴ Το **άρ.4§4(α) του ν.4452/2017** προβλέπει ότι η ΕΒΕ, για την εκπλήρωση του σκοπού της, *αναπτύσσει, διατηρεί και διαφυλάσσει Ειδικές Συλλογές οι οποίες περιλαμβάνουν Τεκμήρια: (αα) που δημιουργούνται ή δημοσιεύονται στην Ελλάδα, καθώς και Τεκμήρια που δημιουργούνται ή δημοσιεύονται στο εξωτερικό αλλά συνδέονται ή έχουν συνάφεια με τους ανθρώπους, τη χώρα, τις παραδόσεις και τον πολιτισμό της Ελλάδας, (ββ) που είναι αντιπροσωπευτικά της πνευματικής παραγωγής. Για το σκοπό αυτόν, παρακολουθεί συστηματικά την εγχώρια και διεθνή παραγωγή Τεκμηρίων και μεριμνά για την πρόσκτησή τους.*

διατύπωση της διάταξης του άρ.4§4(β) του ν.4452/2017 δεν βοηθά γι' αυτό. Είναι απορίας άξιο, δε, πως το αντικείμενο της ιστοσυγκομιδής, που δεν είναι πρωτόγνωρο σε νομο-τεχνολογικό επίπεδο σε άλλα Κράτη-Μέλη της ΕΕ, περιεγράφηκε με τόσες λεκτικές αστοχίες—διατυπώσεις *Jiu-Jitsu*—για πρώτη φορά στη διάταξη του άρ.4§4(β) του ν.4452/2017.

Πέραν αυτών, η χρήση της αγγλικής έκφρασης σε παρένθεση «(*web archiving*)» δεν περιγράφει την ιστοσυγκομιδή στην ολότητα της, αλλά μάλλον αναφέρεται μόνο στην λειτουργία της αρχειοθέτησης του περιεχομένου που αντλείται από τον παγκόσμιο ιστό. Η άντληση, ωστόσο, του περιεχομένου από το διαδίκτυο που είναι ίσως κεφαλαιώδους σημασίας λειτουργία της ιστοσυγκομιδής και που αγγλιστί θα μπορούσε ν' αποδοθεί με την έκφραση «web harvesting» δεν περιλαμβάνεται ατυχώς στο κείμενο του άρ.4§4(β) του ν.4452/2017.

Η γενική διάταξη του άρ.4§4(β) του ν.4452/2017 θα μπορούσε να προβλέπει ότι στο Εθνικό Αποθετήριο και Αρχείο ψηφιακών δημοσιευμάτων της ΕΒΕ δεν θα περιλαμβάνονται αυτά τα τεκμήρια που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Γενικού Αρχείου του Κράτους (ΓΑΚ). Η ΕΒΕ και το ΓΑΚ δεν έχουν τον ίδιο σκοπό λειτουργίας και ύπαρξης. Πολλά από τα περιεχόμενα έργα στο διαδίκτυο που μπορεί να τύχουν ιστοσυγκομιδής είναι έργα υποκείμενα στην αρχειακή αρμοδιότητα του ΓΑΚ. Η ιστοσυγκομιδή ως τρόπος συλλογής έργων που υπάγονται στην αρχειακή αρμοδιότητα του ΓΑΚ θα πρέπει στο μέλλον να προβλεφθεί και στο νομικό πλαίσιο για τα Γενικά Αρχεία του Κράτους. Άλλως, θα πρέπει στην ειδική ρύθμιση του τρόπου λειτουργίας της ιστοσυγκομιδής της ΕΒΕ να προβλεφθεί διάταξη για τη συνεργασία ΕΒΕ και ΓΑΚ ώστε να αποδίδονται και αρχειοθετούνται από το ΓΑΚ τα έργα που τυχόν εμπίπτουν στην αρχειακή αρμοδιότητα του ΓΑΚ. Συνεπώς, θα ήταν καλύτερο αν η διατύπωση του άρ.4§4(β) του ν.4452/2017 στο πρώτο εδάφιο της κατέληγε ή/και περιελάμβανε ως διατύπωση το εξής «... ή αφορούν στον ελληνικό πολιτισμό και δεν υπάγονται στην αρχειακή αρμοδιότητα των Γενικών Αρχείων του Κράτους.»

Σχετικά με την ειδική ρύθμιση του τρόπου λειτουργίας της ιστοσυγκομιδής της ΕΒΕ απαιτείται πριν υπάρξει αυτή να έχει ήδη σχεδιαστεί και διαμορφωθεί και δοκιμαστεί τεχνολογικά ο μηχανισμός δια του οποίου θα παρέχεται η υπηρεσία της ιστοσυγκομιδής, ώστε να υπάρχει μια ξεκάθαρη εικόνα του τρόπου λειτουργίας της υπηρεσίας αυτής, αλλά και των αναμενόμενων διαχειριστικών προβλημάτων που θα προκύψουν από τη λειτουργία της έτσι ώστε κατ' ελάχιστον στην ειδική ρύθμιση της ιστοσυγκομιδής να περιλαμβάνονται διατάξεις που θα επιτρέψουν στην ΕΒΕ την επιτυχή αντιμετώπιση και λύση των περισσότερων διαχειριστικών προβλημάτων που θα προκύψουν από την εφαρμογή της ιστοσυγκομιδής. Υπόψη αυτών, μπορεί να προβλεφθεί, για παράδειγμα, στον Κανονισμό Λειτουργίας Δημόσιων Βιβλιοθηκών με τροποποίηση των υφισταμένων διατάξεων του εξειδικευμένη πλήρης ρύθμιση για τον τρόπο λειτουργίας της υπηρεσίας ιστοσυγκομιδής της ΕΒΕ. Ο ν.4452/2017 εξαντλείται σε γενική ρύθμιση για την αρμοδιότητα της ΕΒΕ για την ιστοσυγκομιδή. Η ειδική ρύθμιση περί αυτή εκκρεμεί να νομοθετηθεί.

Από τριετή έρευνα για την ιστοσυγκομιδή του Internet Memory Foundation το 2010 που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του 7^{ου} RFP (Research Framework Program) σχετικά με την ιστοσυγκομιδή στα Ευρωπαϊκά Κράτη-Μέλη και διεθνώς²⁵ προκύπτει ότι το 50% των ιδρυμάτων που ενεργούν ιστοσυγκομιδή, το κάνουν υπόψη υφιστάμενου νομικού πλαισίου γι' αυτήν. Η εν λόγω έρευνα για την ιστοσυγκομιδή έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το σχεδιασμό περί την ανάπτυξη της εν λόγω υπηρεσίας στο πλαίσιο λειτουργίας ελληνικής βιβλιοθήκης όπως η ΕΒΕ, αφού από την έρευνα αυτή προκύπτουν στοιχεία τόσο για τις τεχνολογικές προτιμήσεις των φορέων που ενεργούν ιστοσυγκομιδή στην Ευρώπη και διεθνώς—όπως το γεγονός ότι το 80% αυτών κάνουν χρήση του Heritrix²⁶ τεχνολογικού περιβάλλοντος ανοικτού κώδικα για την λειτουργία της υπηρεσίας ιστοσυγκομιδής²⁷ ή το στοιχείο ότι το 64% των φορέων που ερευνήθηκαν ενεργούν την ιστοσυγκομιδή με ίδιες δυνάμεις έναντι του 36% αυτών που παρέχουν την υπηρεσία αυτή επαφιόμενων σε εξωτερικούς συνεργάτες τους—όσο και για τις διαχειριστικές επιλογές των φορέων που ενεργούν την ιστοσυγκομιδή προκειμένου να διαχειριστούν επαρκώς τον όγκο των πληροφοριών που προκύπτουν από τη λειτουργία αυτή. Η εν λόγω έρευνα και τα αποτελέσματα της μπορεί να φωτίσει επαρκώς περί πλείστων των διαχειριστικών προβληματισμών είτε της ΕΒΕ είτε άλλης ελληνικής βιβλιοθήκης που θα θελήσει να συμπεριλάβει στις παρεχόμενες από αυτήν υπηρεσίες την ιστοσυγκομιδή έργων θεματικά προσδιορισμένων για τον εμπλουτισμό των τεκμηρίων της βιβλιοθήκης.

Ο θεσμικός ρόλος της ΕΒΕ, σύμφωνα με το ν.4452/2017, είναι να συγκεντρώνει ιστοσελίδες ελληνικού ενδιαφέροντος και να την αρχειοθετεί έτσι ώστε να είναι δυνατή η πρόσβαση του κοινού σε αυτές και η αναπαραγωγή τους. Στην πράξη, δεν υπάρχει σήμερα ελεύθερη πρόσβαση του κοινού ούτε παρουσίαση στο κοινό στο περιεχόμενο που συλλέχθηκε με διαδικασία ιστοσυγκομιδής από την ΕΒΕ. Η πρώτη προσπάθεια ιστοσυγκομιδής από την ΕΒΕ αφορούσε στη συλλογή ενός αντιγράφου του συνόλου του ελληνικού Ιστού από το .gr domain, καθώς και σελίδων στα ελληνικά από άλλα domains (π.χ. .com, .eu, κλπ.), μόνο όσον αφορά σε έργα σε κείμενα τελούντα επιγραμμικά. Η συλλογή του πρώτου «*αποτυπώματος*» του ελληνικού Ιστού που διήρκησε περίπου ένα μήνα αφορούσε στην προσέλαση συνολικά 128.992 seeds που αντιστοιχούσαν σε 247.910.539 επεξεργασμένα URIs, εκ των οποίων η επιτυχημένη πρώτη συλλογή αφορούσε τα

²⁵ Internet Memory Foundation, (2010), *Web Archiving in Europe*, a survey carried out in the framework of European Research Project Living Web Archives—LiWA—funded by the EC through the Seventh Research Framework Programme under Project No.216267.

²⁶ Βλ. **Heritrix**, σε wiki for Heritrix archival crawler project σε URL: <https://webarchive.jira.com/wiki/display/Heritrix> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

²⁷ Το Heritrix είναι ένα δωρεάν διαθέσιμο, ανοικτού πηγαίου κώδικα επεκτάσιμο εργαλείο ποιοτικής αρχειοθέτησης δεδομένων Ιστού. Αναπτύχθηκε και χρησιμοποιείται από τον φορέα Internet Archive και είναι δωρεάν διαθέσιμο για «κατέβασμα» (λήψη) και χρήση του σε έργα διατήρησης του περιεχομένου στο διαδίκτυο με τήρηση των όρων της άδειας ανοικτού περιεχομένου GNU GPL. Το εργαλείο αυτό βασίζεται σε Java, και για το λόγο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε οποιοδήποτε λειτουργικό σύστημα υποστηρίζει τη Java (Windows, Apple, Linux/Unix). Βλ. περισσότερα για το Heritrix σε URL: <https://webarchive.jira.com/wiki/display/Heritrix> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018] καθώς και σε Μ. Σκανδάλης, Π. Μελαδιανός, Μ. Βαζιργιάννης, (2016), *Αρχειοθέτηση Παγκόσμιου Ιστού—Ανασκόπηση και βέλτιστες πρακτικές, Παραδοτέο 1* των ιδίων (2017), *Οικονομοτεχνική μελέτη σύστασης του Εθνικού Συστήματος Αρχειοθέτησης του Ελληνικού Διαδικτυακού Περιεχομένου, Παραδοτέο 3*.

232.203.535 URIs τα οποία δημιούργησαν έναν όγκο συλλογής 18TB—ενδεχομένως τη μεγαλύτερη συλλογή ελληνικών κειμένων σε ψηφιακή μορφή—που κατόπιν συμπίεσης αντιστοιχεί σε 3,2TB. Επιπλέον, έγιναν αναλύσεις του περιεχομένου και εντοπίστηκαν τα ηλεκτρονικά καταστήματα, τα οποία αντιστοιχούσαν στο 45,3% του συνολικού όγκου, και αφαιρέθηκαν από τη συλλογή του περιεχομένου που συλλέχθηκε με τη διαδικασία της ιστοσυγκομιδής.²⁸ Το πρωτόκολλο που ορίζει το πλαίσιο μεταδεδομένων για την αποθήκευση και διατήρηση του ψηφιακού περιεχομένου που χρησιμοποίησε η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας είναι το Open Archival Informational System (OAIS).²⁹ Η ανάπτυξη της αρχιτεκτονικής του συστήματος για ιστοσυγκομιδή που χρησιμοποίησε η ΕΒΕ βασίστηκε σε διαδεδομένες τεχνολογίες ανοικτού λογισμικού, όπως *Heritrix* για τη συγκομιδή, *Solr* για τον ευρετηριασμό και *Wayback Machine* για την ανασύσταση των ιστοσελίδων, που χρησιμοποιούνται και από άλλες εθνικές βιβλιοθήκες. Επιπλέον, αναπτύχθηκε πρωτότυπη διεπαφή για το βιβλιοθηκονόμο, στα ελληνικά, που επιτρέπει τον προγραμματισμό και τη διενέργεια στοχευμένων και μαζικών συλλογών του Ιστού, την οργάνωση του περιεχομένου με βάση λέξεις-κλειδιά, την παρακολούθηση της κατάστασης των διαδικασιών ιστοσυγκομιδής και την εξαγωγή στατιστικών στοιχείων και αναφορών για την ιστοσυγκομιδή.

Τα «πρώτα βήματα» της ΕΒΕ περί τη λειτουργία της τεχνο-νομικά προηγμένης υπηρεσίας της ιστοσυγκομιδής έχουν σίγουρα μεγάλο ενδιαφέρον. Ενδιαφέρον, επίσης, παρουσιάζει η ελληνική παρουσία στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα *EuropeanaLocal* που έχει ως διακηρυγμένο στόχο να κάνει προσιτό, ευχερές και άμεσα διαθέσιμο ψηφιακό περιεχόμενο τοπικής αξίας και ενδιαφέροντος από καταναλωμένα αποθετήρια της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένων και των ελληνικών αποθετηρίων. Τα ελληνικά αποθετήρια, δηλαδή, οι φορείς διαχείρισης ψηφιακού αρχείου τοπικής εμβέλειας που συμμετέχουν στο πρόγραμμα, προσπαθούν να ενσωματώσουν το περιεχόμενό τους στην *Europeana*, στην Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Βιβλιοθήκη. Τα ελληνικά αποθετήρια, προσπαθούν να υιοθετήσουν τα πρότυπα διαλειτουργικότητας και το μοντέλο αυτόματης συγκομιδής μεταδεδομένων που εφαρμόζει η *Europeana*, προκειμένου να μεταναστεύσουν τα μεταδεδομένα τους στην υπηρεσία της και μάλιστα η διαδικασία αυτή να επαναλαμβάνεται με αυτόματο τρόπο σε κάθε ενημέρωσή τους.³⁰

²⁸ Γερόλιμος Μ., (2018), **Εθνικές υποδομές στην υποστήριξη της έρευνας και της γνώσης**, παρουσίαση διαθέσιμη σε URL: <https://helios-eie.ekt.gr/EIE/bitstream/10442/15701/1/gerolimos.pdf> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

²⁹ Βλ.

https://www.cessda.eu/content/download/496/4465/file/CESSDA%20User%20Guide%20for%20digital%20preservation_2_OAIS.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

³⁰ Γαρουφάλλου Ε., Κουλούρης Α., Καπιδάκης Σ., και Τροχόπουλος Ι., (2010), **Πρόσβαση στο πολιτιστικό περιεχόμενο καταναλωμένων ελληνικών αποθετηρίων στο πλαίσιο του προγράμματος EUROPEANALOCAL**, *e-Journal of Science & Technology* (e-JST), Σεπτέμβριος 2010, διαθέσιμο σε URL: http://e-jst.teiath.gr/issues/issue_18/Garoufallou_18.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]. Επίσης, βλ. Αρτέμη Π., Μάριος Ζ., Ντίνη Κουνούδη Α., Ιωαννίδης Μ., Θεοφάνους Ε., Κοραή Ν., Μαντοβάνη Τ., Αθανασίου Γ., Στέφανη, Γ., Διογένης Μ., Παπαδοπούλου Κ., (2015), **Ανάπτυξη ψηφιακής Βιβλιοθήκης Αψίδα: διάθεση πολιτιστικών δεδομένων στην Europeana μέσω του Ευρωπαϊκού προγράμματος Locloud**, Πανελλήνιο Συνέδριο Ψηφιοποίησης Πολιτιστικής Κληρονομιάς EuroMed (Βόλος, 2015), διαθέσιμο σε URL: <http://ktisis.cut.ac.cy/bitstream/10488/8615/1/Apsida.pdf> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

Το πρόβλημα της ισοσυγκομιδής και της μεθοδολογίας ή των βασικών αρχών επιλογής τεκμηρίων για τη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς που δημοσιεύονται σε επιγραμμικό περιβάλλον έχει απασχολήσει διεθνείς φορείς περί την πολιτιστική κληρονομιά και την παιδεία όπως η UNESCO.³¹ Η UNESCO με το PERSIST project³² ξεκίνησε επιστημονικό διάλογο για την ανεύρεση των βέλτιστων λύσεων κι επιλογών σε ζητήματα που άπτονται της ισοσυγκομιδής και της διατήρησης των πολιτιστικών αγαθών που παράγονται και διακινούνται διαδικτυακά. Στο πλαίσιο του διαλόγου αυτού διατύπωσε βασικές αρχές και οδικό χάρτη,³³ ενώ προέβη στη διατύπωση κειμένου οδηγιών για την επιλογή τεκμηρίων πολιτιστικής παραγωγής που τελούν επιγραμμικά και διατήρησης αυτών.³⁴ Το ζήτημα της ισοσυγκομιδής για τον εντοπισμό, συλλογή και διατήρηση τεκμηρίων πολιτιστικής παραγωγής που τελούν επιγραμμικά είναι θέμα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την UNESCO κι έχει αποτελέσει αντικείμενο επιστημονικής μελέτης κι έρευνας, ιδιαίτερα σε επίπεδο μεθοδολογίας και βέλτιστων πρακτικών πανεπιστημιακών και εθνικών βιβλιοθηκών.³⁵ Τα νομικά προβλήματα που εντοπίζονται περί την ισοσυγκομιδή, κατά την UNESCO, έχουν να κάνουν με ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, ζητήματα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και ζητήματα που αφορούν στην εμπιστευτικότητα κρατικών μυστικών και στοιχεία τα οποία δεν πρέπει ν' αποκαλύπτονται για λόγους προστασίας του δημοσίου συμφέροντος, της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης.³⁶

³¹ Στο διεθνές συνέδριο *World Library and Information Congress (WLIC)* στη Lyon το καλοκαίρι του 2014, η σύνοδος της UNESCO αναλώθηκε στο πρόβλημα της επιλογής των στοιχείων της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς. Το ζήτημα αυτό είναι από τα πλέον σημαντικά με τα οποία καταπιάνεται το πρόγραμμα PERSIST που είναι μια πρωτοβουλία των UNESCO, ICA, IFLA και άλλων φορέων που προσπαθούν να ενισχύσουν τη βιωσιμότητα της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς.

³² Τον Δεκέμβριο του 2013 πραγματοποιήθηκε στη Χάγη διεθνής συνάντηση στην οποία εκπρόσωποι της βιομηχανίας Τεχνολογιών Πληροφορικής & Επικοινωνιών, κυβερνήσεων και φορέων διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς συζήτησαν περί τις κοινές δράσεις με στόχο τη διατήρηση της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς. Η συνάντηση αυτή συγκροτήθηκε με πρωτοβουλία της UNESCO και κατέστη δυνατή χάρις στη χρηματοδότηση του Ολλανδικού Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού και Επιστημών. Έκτοτε η UNESCO συνεργάζεται με την ICA, IFLA, LIBER και άλλους φορείς εντείνοντας τις προσπάθειες για τη διατήρηση της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς. Με το όνομα UNESCO-PERSIST (Platform to Enhance the Sustainability of the Information Society Transglobally) η UNESCO ασχολείται παγκοσμίως με ζητήματα διατήρησης της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς.

³³ Βλ. Marcel Ras, (2013), **A global Digital Roadmap**, position paper, διαθέσιμο σε URL:

https://www.unesco.nl/sites/default/files/uploads/Comm_Info/position_paper_-_digital_roadmap_meeting_the_hague.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

βλ., επίσης, (2013), **A Digital Roadmap for Long-Term Access to Digital Heritage**, Conference organized by UNESCO, ICA, IFLA, report διαθέσιμο σε URL: https://www.unesco.nl/sites/default/files/uploads/Comm_Info/digital_roadmap_-_report.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

³⁴ Βλ. Sarah CC Choy et al, (2016), **The UNESCO/PERIST Guidelines for the selection of digital heritage for long-term preservation**, διαθέσιμο σε URL:

<https://www.unesco.nl/sites/default/files/dossier/persistcontentguidelinesfinal1march2016.pdf?download=1> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

³⁵ Βλ. Jinfang Niu, (2012), **An Overview of Web Archiving**, 18 D-Lib Magazine 3/4, διαθέσιμο σε URL:

<http://www.dlib.org/dlib/march12/niu/03niu1.print.html> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

³⁶ Βλ. Sarah CC Choy et al, (2016), **The UNESCO/PERIST Guidelines for the selection of digital heritage for long-term preservation**, *ibid*, The impact of the Legal environment on selection, σ.5.

4. Η ιστοσυγκομιδή για την ψηφιακοποίηση και επιγραμμική προσβασιμότητα πολιτιστικού αγαθού σε κανονιστικά κείμενα της ΕΕ

Το Σεπτέμβριο του 2005, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε την πρωτοβουλία «i2010: Ψηφιακές Βιβλιοθήκες», με στόχο να καταστεί η ευρωπαϊκή πολιτιστική και επιστημονική κληρονομιά προσβάσιμη επιγραμμικά.³⁷ Η πρωτοβουλία, η οποία αποτελεί μέρος της στρατηγικής «i2010: Ψηφιακές βιβλιοθήκες» της Επιτροπής για την κοινωνία της πληροφορίας, έλαβε ισχυρή στήριξη από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο.³⁸ Στη Σύσταση που εξέδωσε το 2006 η Επιτροπή με θέμα την ψηφιακοποίηση³⁹ και επιγραμμική προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και την ψηφιακή διαφύλαξη,⁴⁰ καθώς και στα σχετικά συμπεράσματα του Συμβουλίου,⁴¹ εντοπίζονται τομείς που πρέπει να αντιμετωπιστούν κατά προτεραιότητα από τα κράτη μέλη. Τα συμπεράσματα αυτά του Συμβουλίου διατυπώθηκαν στις 13/11/2006, όπου οι αρμόδιοι για τον πολιτισμό υπουργοί κάνουν λόγο για την ετοιμότητα των κρατών μελών να συνεργαστούν για τα θέματα αυτά. Στα συμπεράσματα προστέθηκε επίσης χρονοδιάγραμμα ενεργειών.⁴²

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την από 24/8/2006 Σύσταση υπ' αριθμό 2006/585/ΕΚ αναφέρεται στη στρατηγική της «i2010: Ψηφιακές βιβλιοθήκες» της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 2005 (COM(2005)465 τελικό)⁴³ και παρουσιάζει τη στρατηγική της για την ψηφιακοποίηση, την επιγραμμική προσβασιμότητα και την ψηφιακή διαφύλαξη της Ευρωπαϊκής συλλογικής μνήμης. Ειδικότερα, με την από 24/8/2006 Σύσταση της η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει ότι στα κράτη μέλη θα πρέπει να συστηθούν μέτρα για την εφαρμογή της «i2010: Ψηφιακές βιβλιοθήκες» στρατηγικής αποβλέποντας στη βελτιστοποίηση του οικονομικού και πολιτιστικού δυναμικού της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω του Διαδικτύου. Προβλέπει ότι πρέπει να δημιουργηθεί θεσμικό πλαίσιο των Κρατών-Μελών που να ενθαρρύνει την ανάπτυξη ψηφιακοποιημένου υλικού από βιβλιοθήκες, αρχεία και μουσεία, αλλά και που θα επιτρέπει την

³⁷ Βλ. **COM(2005)465** τελικό της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 2005 σε URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0465:FIN:EL:PDF> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018] που εστιάζει στην πρόσβαση σε πολιτιστικό υλικό, εξετάζοντας χωριστά το θέμα της πρόσβασης σε επιστημονικές πληροφορίες· βλ., επίσης, **COM(2007)56** τελικό της 14^{ης} Φεβρουαρίου 2008 σε URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007DC0056&from=EN> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018] περί Ανακοίνωσης της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή: Οι επιστημονικές πληροφορίες στην ψηφιακή εποχή: πρόσβαση, διάδοση και διαφύλαξη.

³⁸ Ψήφισμα του Κοινοβουλίου, **i2010: προς μια ευρωπαϊκή ψηφιακή βιβλιοθήκη**, της 27ης Σεπτεμβρίου 2007.

³⁹ Ο όρος «ψηφιακοποίηση» αναφέρεται σε κείμενα της ΕΕ αντί του όρου «ψηφιοποίηση».

⁴⁰ Βλ. **Σύσταση 2006/585/ΕΚ** της 24ης Αυγούστου 2006, ΕΕ L 236, της 31/8/2006, σε URL: http://www.opi.gr/images/library/nomothesia/evrwpaiiki/systaseis/24_08_2006.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁴¹ Βλ. Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2006, **2006/C 297/01**, της 7/12/2006, σε URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2006.297.01.0001.01.ELL&toc=OJ:C:2006:297:TOC [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁴² Βλ. ανωτέρω σημ.15, Παράρτημα.

⁴³ **Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των Περιφερειών - i2010 : ψηφιακές βιβλιοθήκες {SEC(2005) 1194} {SEC(2005) 1195}**, βλ. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52005DC0465> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

επιγραμμική προσβασιμότητα του υλικού αυτού στους πολίτες ολόκληρης της Ευρώπης έτσι ώστε να μπορούν να έχουν πρόσβαση και χρήση του για ψυχαγωγία, μελέτη ή εργασία. Επιπλέον, θα πρέπει το ψηφιακοποιημένο υλικό να μπορεί να χρησιμοποιείται περαιτέρω σε κλάδους όπως ο τουρισμός και η εκπαίδευση, καθώς επίσης και σε νέες δημιουργικές προσπάθειες.

Για το σκοπό αυτό, η από 24/8/2006 Σύσταση υπ' αριθμό 2006/585/EK αναφέρεται στο παράδειγμα της από 16/11/2005 Σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου & Συμβουλίου που κατευθύνει προς τη θέσπιση καταλλήλων μέτρων συλλογής, καταλογογράφησης, διαφύλαξης και αποκατάστασης κινηματογραφικών έργων.⁴⁴

Στην αιτιολογική σκέψη 10 της από 24/8/2006 Σύστασης υπ' αριθμό 2006/585/EK⁴⁵ προβλέπεται ότι με δεδομένο ότι τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας αποτελούν καίριο εργαλείο για την τόνωση της δημιουργικότητας, το πολιτιστικό υλικό της Ευρώπης θα πρέπει να ψηφιακοποιηθεί, να καταστεί διαθέσιμο και να διαφυλαχθεί με πλήρη τήρηση των δικαιωμάτων δημιουργού και των συναφών δικαιωμάτων. Και γίνεται αναφορά ειδικά στην Οδηγία 2001/29/EK⁴⁶ και δη στα άρθρα 5(2)(γ), 5(3)(ιδ) και 5(5), καθώς και στην αιτιολογική σκέψη 40 της Οδηγίας 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22^{ας} Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας. Για το σκοπό, μάλιστα, της εκπλήρωσης των στόχων της Σύστασης της Επιτροπής της 24^{ης} Αυγούστου 2006, με την απόφαση της Επιτροπής της 22^{ας} Μαρτίου 2007⁴⁷ συνεστήθη ομάδα εμπειρογνομόνων των κρατών μελών με στόχο να παρακολουθεί την πρόοδο και να αξιολογεί τις επιπτώσεις της εφαρμογής της σύστασης της Επιτροπής, της 24^{ης} Αυγούστου 2006, «Για την ψηφιακοποίηση και την επιγραμμική προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και για την ψηφιακή διαφύλαξη», και των συμπερασμάτων του Συμβουλίου, της 13^{ης} Νοεμβρίου 2006 «Για την ψηφιακοποίηση και την επιγραμμική προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και για την ψηφιακή διαφύλαξη»· να παρέχει ένα βήμα συζήτησης για τη συνεργασία μεταξύ των φορέων των κρατών μελών και της Επιτροπής σε ευρωπαϊκό επίπεδο και να ανταλλάσσει πληροφορίες και ορθές πρακτικές όσον αφορά τις πολιτικές και τις στρατηγικές των

⁴⁴ **Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Νοεμβρίου 2005, 2005/865/EK, σχετικά με την κινηματογραφική κληρονομιά και την ανταγωνιστικότητα των συναφών δραστηριοτήτων της κινηματογραφικής βιομηχανίας**, βλ. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/AUTO/?uri=uriserv:OJ.L .2005.323.01.0057.01.ELL&toc=OJ:L:2005:323:TOC> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁴⁵ **Σύσταση της Επιτροπής, της 24ης Αυγούστου 2006 , Για την ψηφιακοποίηση και την επιγραμμική προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και για την ψηφιακή διαφύλαξη**, βλ. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L .2006.236.01.0028.01.ELL&toc=OJ:L:2006:236:TOC> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁴⁶ **Οδηγία 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας**, βλ. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32001L0029> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁴⁷ **2007/320/EK: Απόφαση της Επιτροπής, της 22ας Μαρτίου 2007, για σύσταση ομάδας εμπειρογνομόνων των κρατών μελών για την ψηφιακοποίηση και την ψηφιακή διαφύλαξη**, βλ. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32007D0320> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

κρατών μελών για την ψηφιακοποίηση και την επιγραμματική προσβασιμότητα πολιτιστικού υλικού και για την ψηφιακή διαφύλαξη.

Η ιστοσυγκομιδή ως δράση στο πλαίσιο της «i2010: Ψηφιακές βιβλιοθήκες» σχετίζεται με την κατά νόμο κατάθεση. Η σχέση της ιστοσυγκομιδής με την κατά νόμο κατάθεση προκύπτει από το περιεχόμενο της εν λόγω Σύστασης υπ' αριθμό 2006/585/ΕΚ αφού στην μεν αιτιολογική σκέψη 13 αυτής γίνεται αναφορά σε διαμόρφωση νομικού πλαισίου υποχρεωτικής κατά νόμο «παρακαταθήκης»,⁴⁸ ενώ στην αιτιολογική σκέψη 14 γίνεται λόγος για την ιστοσυγκομιδή την οποία μάλιστα, η εν λόγω Σύσταση, ορίζει ως εξής:

Η «ιστοσυγκομιδή» (web-harvesting) είναι νέα τεχνική για τη συλλογή υλικού από το Διαδίκτυο (Ιντερνετ) για σκοπούς διαφύλαξης. Περιλαμβάνει εντεταλμένα ιδρύματα που πραγματοποιούν ενεργή συλλογή υλικού, αντί να περιμένουν την κατάθεσή του, ελαχιστοποιώντας έτσι τη διοικητική επιβάρυνση των παραγωγών ψηφιακού υλικού· θα πρέπει, κατά συνέπεια, να υπάρχει αντίστοιχη πρόνοια στην εθνική νομοθεσία.

Και περαιτέρω προβλέπει η εν λόγω Σύσταση στην παράγραφο 11 αυτής, υπό τον υπότιτλο «Ψηφιακή διαφύλαξη», την υποχρέωση των Κρατών-Μελών της ΕΕ να προβλέπουν στη νομοθεσία τους μέτρα για τη διαφύλαξη ιστικού περιεχομένου από εντεταλμένα ιδρύματα χρησιμοποιώντας τεχνικές για συλλογή υλικού από το Διαδίκτυο, όπως η ιστοσυγκομιδή, με πλήρη τήρηση της κοινοτικής και διεθνούς νομοθεσίας για τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας.

Η σχέση της ιστοσυγκομιδής με την κατά νόμο κατάθεση προκύπτει και από το περιεχόμενο της Ανακοίνωσης της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών της 11/8/2008 υπ' αριθμό COM(2008)513 τελικό⁴⁹ όπου προβλέπεται ότι περίπου τα μισά από τα Κράτη-Μέλη της ΕΕ έχουν εφαρμόσει νομοθεσία η οποία επιτρέπει την ιστοσυγκομιδή, δηλαδή, την ενεργή συλλογή υλικού στον Παγκόσμιο Ιστό, από επιλεγμένα πολιτιστικά ιδρύματα. Οι συναφείς με την υποχρεωτική ιστοσυγκομιδή διατάξεις περιλαμβάνονται κατά κανόνα στη νομοθεσία που σχετίζεται με την κατά νόμο κατάθεση υλικού αρχικής ψηφιακής προέλευσης. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ο οργανισμός που είναι αρμόδιος για τη συγκομιδή είναι η εθνική βιβλιοθήκη της χώρας. Οι πολιτικές που διέπουν την πρόσβαση σε υλικό ιστοσυγκομιδής είναι

⁴⁸ Στην αιτιολογική σκέψη 13 της Σύστασης υπ' αριθμ.2006/585/ΕΚ προβλέπεται ότι *Διάφορα κράτη μέλη έχουν εισαγάγει — ή εξετάζουν την εισαγωγή — νομικών υποχρεώσεων, βάσει των οποίων θα απαιτείται από τους παραγωγούς ψηφιακού υλικού να διαθέτουν ένα ή περισσότερα αντίγραφα του υλικού τους σε εντεταλμένο φορέα παρακαταθήκης. Απαιτείται και θα πρέπει να ενθαρρύνεται η αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, ώστε να αποφευχθούν μεγάλες διαφορές στους κανόνες που διέπουν την κατάθεση ψηφιακού υλικού.*

⁴⁹ Βλ. **Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών της 11/8/2008 υπ' αριθμό COM(2008)513 τελικό** σε URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0513:FIN:EL:PDF> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

γενικά περιοριστικές, εξαιτίας του υφιστάμενου νομικού πλαισίου σχετικά με τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας και την προστασία της ιδιωτικής ζωής.

5. Η ιστοσυγκομιδή στο πλαίσιο της αναπαραγωγής από βιβλιοθήκες και αρχεία υπό το πρίσμα της πρότασης COM(2016)593 τελικό (14/9/2016)

Η ιστοσυγκομιδή περιλαμβάνεται ως μέτρο στον εκσυγχρονισμό του Ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου για την αναμόρφωση των κανόνων περί πνευματικής ιδιοκτησίας πανευρωπαϊκά. Ο στοχοθετημένος εκσυγχρονισμός των κανόνων της ΕΕ περί πνευματικής ιδιοκτησίας, ως βασικό στοιχείο για την επιδίωξη των στόχων της ψηφιακής ενιαίας αγοράς, τέθηκε με την ανακοίνωση της Επιτροπής «Προς ένα σύγχρονο, πιο ευρωπαϊκό πλαίσιο για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας»⁵⁰ του Δεκεμβρίου 2015. Στην ανακοίνωση περιγράφονται στοχοθετημένες δράσεις και ένα μακροπρόθεσμο όραμα, που αντικατοπτρίζει την ανάγκη να προωθηθεί η ενιαία αγορά στον εν λόγω τομέα, να επικαιροποιηθούν οι κανόνες σύμφωνα με την ψηφιακή πραγματικότητα, να διασφαλιστεί ότι οι ευρωπαϊκοί κλάδοι δημιουργίας θα διατηρήσουν την ανταγωνιστικότητα τους και να διατηρηθεί ικανοποιητική ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και άλλων στόχων δημόσιας πολιτικής, όπως η εκπαίδευση, η έρευνα, η καινοτομία και οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

Η πρόταση Οδηγίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στην ψηφιακή ενιαία αγορά⁵¹ προτείνει λύσεις για τη διευκόλυνση της αδειοδότησης των δικαιωμάτων από τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως απαιτείται για την ψηφιοποίηση και διάδοση έργων που δεν κυκλοφορούν στο εμπόριο, αλλά έχουν μεγάλη πολιτιστική αξία. Η εν λόγω πρόταση Οδηγίας COM(2016)593 κάνει λόγο για πρόσβαση στα έργα σε μη εμπορικό περιβάλλον π.χ. εκπαιδευτικά ιδρύματα, δημόσιες βιβλιοθήκες, μη κινηματογραφικές αίθουσες ως πολύ σημαντικό παράγοντα για την ανάδειξη της πολιτισμικής πολυμορφίας, για εκπαιδευτικούς σκοπούς και για τη συμμετοχή στην κοινωνία. Οι εν λόγω δίαυλοι, μεταξύ των οποίων, βέβαια, περιλαμβάνονται οι φορείς των Εθνικών Βιβλιοθηκών των Κρατών-Μελών της ΕΕ, σε συνδυασμό με τη βελτίωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, μπορούν να διαδραματίσουν καίριο ρόλο στην προώθηση και τη δημιουργία αιεφόρου ακροατηρίου για τα ευρωπαϊκά έργα.

Κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι περιορισμοί και οι εξαιρέσεις στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα είναι εναρμονισμένες σε επίπεδο ΕΕ. Ορισμένες από τις εν λόγω εξαιρέσεις αποσκοπούν στην επίτευξη στόχων δημόσιας τάξης, όπως η

⁵⁰ Βλ. *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Προς ένα σύγχρονο, πιο ευρωπαϊκό πλαίσιο για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, COM(2015)626 τελικό της 9/12/2015*, σε URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0626&from=EN> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁵¹ Βλ. *Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στην ψηφιακή ενιαία αγορά, COM(2016)593 τελικό*, σε URL: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EL/1-2016-593-EL-F1-1.PDF> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

έρευνα ή η εκπαίδευση. Ωστόσο, καθώς έχουν ανακύψει πρόσφατα νέα είδη χρήσεων, παραμένει αβέβαιο κατά πόσο οι εν λόγω εξαιρέσεις είναι ακόμη ενδεδειγμένες για την επίτευξη δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των δημιουργών και άλλων δικαιούχων αφενός και των χρηστών αφετέρου. Επιπλέον, οι εξαιρέσεις παραμένουν σε εθνικό επίπεδο και η ασφάλεια δικαίου όσον αφορά στις διασυνοριακές χρήσεις δεν είναι εγγυημένη. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή έχει προσδιορίσει τρεις τομείς παρέμβασης: τις ψηφιακές και διασυνοριακές χρήσεις στον τομέα της εκπαίδευσης, την εξόρυξη κειμένων και δεδομένων στον τομέα της επιστημονικής έρευνας και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.⁵² Στόχος είναι να διασφαλιστεί η νομιμότητα ορισμένων ειδών χρήσεων στους εν λόγω τομείς, και σε διασυνοριακό επίπεδο. Ως αποτέλεσμα ενός εκσυγχρονισμένου πλαισίου εξαιρέσεων και περιορισμών, οι ερευνητές θα επωφεληθούν από ένα σαφέστερο νομικό περιθώριο χρήσης καινοτόμων ερευνητικών εργαλείων εξόρυξης κειμένων και δεδομένων, οι εκπαιδευτικοί και οι σπουδαστές θα μπορέσουν να επωφεληθούν πλήρως από τις ψηφιακές τεχνολογίες σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς (δηλαδή προσιτές στο κοινό βιβλιοθήκες ή μουσεία, αρχεία ή ιδρύματα κινηματογραφικής ή ακουστικής κληρονομιάς) θα υποστηριχθούν στην προσπάθεια τους να διατηρήσουν την πολιτιστική κληρονομιά, προς μέγιστο όφελος των πολιτών της ΕΕ.

Η πρόταση Οδηγίας COM(2016)593 περιγράφει την ισοσυγκομιδή ως «εξόρυξη κειμένων και δεδομένων» και την ορίζει ως εξής:⁵³

κάθε αυτοματοποιημένη αναλυτική τεχνική που αναλύει έργα και άλλο υλικό σε ψηφιακή μορφή με στόχο την παραγωγή πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων, ενδεικτικά, προτύπων, τάσεων και συσχετισμών.

Η πρόταση Οδηγίας COM(2016)593 εισάγει, επίσης, την επιλογή νέας υποχρεωτικής εξαίρεσης για την εξόρυξη κειμένων και δεδομένων για σκοπούς επιστημονικής έρευνας. Η προτεινόμενη εξαίρεση θα επιτρέψει στις ερευνητικές οργανώσεις να κάνουν χρήση των τεχνολογιών εξόρυξης κειμένων και δεδομένων με πλήρη ασφάλεια δικαίου. Η προτεινόμενη επιλογή νέας υποχρεωτικής εξαίρεσης για την εξόρυξη κειμένων και δεδομένων για σκοπούς επιστημονικής έρευνας θα μπορούσε να είναι περιορισμένη μόνον σε χρήσεις που επιδιώκουν μη εμπορικό σκοπό επιστημονικής έρευνας. Αν, ωστόσο, επιτραπεί η εξόρυξη κειμένων και δεδομένων για εμπορικό σκοπό επιστημονικής έρευνας, τότε το ευεργέτημα της εξαίρεσης αυτής θα πρέπει να περιοριστεί σε ορισμένους δικαιούχους.⁵⁴ Η τελευταία άποψη—αυτή που παρέχει δυνατότητα εξαίρεσης για την εξόρυξη κειμένων και δεδομένων για σκοπούς επιστημονικής έρευνας είτε εμπορικούς είτε μη εμπορικούς κρίθηκε ως η πιο αναλογική.⁵⁵

⁵² Βλ. COM(2016)593 final, σελ.2.

⁵³ Βλ. COM(2016)593 μετά την τροποποίηση της Πρότασης Οδηγίας από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά την ψηφοφορία της 12/09/2018, άρ.2(1)(2), ορισμός έννοιας «εξόρυξη κειμένων και δεδομένων».

⁵⁴ Βλ. COM(2016)593 final, σελ.9.

⁵⁵ Βλ. COM(2016)593 final, σελ.9.

Κατά την άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η θέσπιση υποχρεωτικής εξαιρέσης στο συγκεκριμένο πεδίο, δηλαδή σ' αυτό της εξόρυξης κειμένων και δεδομένων για σκοπούς επιστημονικής έρευνας κατά την εν λόγω πρόταση Οδηγίας, θα αποτρέψει να ακολουθούνται διαφορετικές προσεγγίσεις στα διάφορα κράτη μέλη σε έναν τομέα όπως η έρευνα, στον οποίο η διασυννοριακή συνεργασία σε μεγάλη κλίμακα και η διεπιστημονική συνεργασία είναι όλο και πιο συχνές. Θα στηρίξει την ανάπτυξη της επιστήμης και της καινοτομίας στην ΕΕ. Η εξόρυξη εν προκειμένω νοείται ως έννοια που αφορά στην ιστοσυγκομιδή. Συνεπώς, υπόψη της πρότασης Οδηγίας COM(2016)593 διαφαίνεται πως οι σκέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι προσανατολισμένες προς την κατεύθυνση της ιστοσυγκομιδής έργων και δεδομένων ως εξαιρούμενης της δραστηριότητας αυτής από την υποχρέωση λήψης της προηγούμενης άδειας των δημιουργών ή άλλων δικαιούχων των έργων εφόσον η ιστοσυγκομιδή γίνεται στο πλαίσιο επιστημονικής έρευνας είτε μη εμπορικού είτε εμπορικού σκοπού. Τέτοια επιστημονική έρευνα μπορεί να περιλαμβάνει και τη βιβλιοθηκονομική έρευνα. Αλλά μπορεί να περιλαμβάνει και περαιτέρω επιστημονική έρευνα που γίνεται επί σκοπώ υλοποίησης της αποστολής της ΕΒΕ, όπως είναι ο εντοπισμός, η συγκέντρωση, η οργάνωση, η περιγραφή και η διαφύλαξη στο διηλεκές τεκμηρίων του ελληνικού πολιτισμού στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα έργα υπαγόμενα σε προστασία πνευματικής ιδιοκτησίας, η ανάπτυξη Εθνικής Συλλογής και Ειδικών Συλλογών τεκμηρίων που δημιουργούνται ή υφίστανται δια της διαδικασίας της κατά νόμο κατάθεσης, είτε της παραδοσιακής είτε της ηλεκτρονικής κατά νόμο κατάθεσης, ή αυτά που δημιουργούνται ή δημοσιεύονται στο εξωτερικό και δεν υφίσταται γι' αυτά η υποχρέωση της κατά νόμο κατάθεσης σύμφωνα με τον Ελληνικό νόμο.

Η πρόταση Οδηγίας COM(2016)593 περιλαμβάνει, επίσης, νέα υποχρεωτική εξαιρέση για ψηφιακή συντήρηση από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς, στα οποία, βέβαια, περιλαμβάνεται ως τέτοιο και η ΕΒΕ, που θα λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες περιεχομένου σε ψηφιακή μορφή και τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών για τη συντήρηση. Αντικατοπτρίζει τη χρήση της ψηφιοποίησης ως τεχνικής διαφύλαξης, αλλά και την αύξηση του αριθμού των «εξαρχής ψηφιακών» έργων στις συλλογές των ιδρυμάτων πολιτιστικής κληρονομιάς. Η αύξηση των ποσοστών διαφύλαξης θα είναι επωφελής για την επιβίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς και θα επιτρέψει στους πολίτες να συμμετάσχουν σε αυτήν επί μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Υπόψη του συνήθους τρόπου λειτουργίας της υπηρεσίας της ιστοσυγκομιδής, η πρόταση Οδηγίας COM(2016)593—εφόσον υιοθετηθεί υπό μορφή Οδηγίας—ενισχύει τόσο τη συλλογή έργων υποκειμένων σε υποχρεωτική κατά νόμο κατάθεση στην ΕΒΕ όσο και τη θέση των δικαιούχων των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας να διαπραγματεύονται και να αμείβονται για την επιγραμματική εκμετάλλευση του περιεχομένου τους από επιγραμματικές υπηρεσίες οι οποίες συλλέγουν, αποθηκεύουν και δίνουν πρόσβαση σε περιεχόμενο που αναρτούν οι χρήστες τους. Δεδομένου του ρόλου που διαδραματίζουν οι υπηρεσίες αυτές στην κοινοποίηση προστατευόμενου

περιεχομένου, η πρόταση Οδηγίας COM(2016)593 αναφέρεται στην ανάγκη να ζητείται από τους παρόχους υπηρεσιών που αποθηκεύουν και προσφέρουν πρόσβαση σε μεγάλες ποσότητες έργων να λαμβάνουν, σε συνεργασία με τους κατόχους των δικαιωμάτων, κατάλληλα και αναλογικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που βασίζονται στη τεχνολογία αναγνώρισης περιεχομένου, ώστε να διασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία των συμφωνιών με τους κατόχους των δικαιωμάτων. Στο πεδίο αυτό, η ενεργός συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών θα είναι σημαντική. Οι καταναλωτές θα εξακολουθήσουν να έχουν τη δυνατότητα τόσο να αναρτούν το περιεχόμενό τους όσο και να έχουν στη διάθεσή τους ευρεία προσφορά περιεχομένου, σε πιο δίκαιο και νομικά ασφαλές περιβάλλον.

Συνεπώς, παρόλο που η διαφανόμενη λογική της πρότασης Οδηγίας COM(2016)593 είναι να μην απαιτείται η προηγούμενη έγγραφη ή άλλως διατυπωθείσα άδεια των δημιουργών για να ενεργηθεί η ισοσυγκομιδή των έργων τους που τυχόν τελούν επιγραμμικά διαθέσιμα στο διαδίκτυο, εντούτοις φαίνεται πως το σύστημα της ισοσυγκομιδής που θα διαμορφώσει προσαρμοσμένο στις ανάγκες της μια βιβλιοθήκη και θα χρησιμοποιήσει μελλοντικά θα πρέπει να διαθέτει λειτουργία έγκαιρης ενημέρωσης, αυτοματοποιημένης ή μη, των φερόμενων ως δικαιούχων των έργων που συλλέγονται αυτοματοποιημένα ή ημι-αυτοματοποιημένα με τη διαδικασία της ισοσυγκομιδής και περιλαμβάνονται δι' αυτής και της διαδικασίας της κατά νόμο κατάθεσης στη Γενική ή Ειδικές Συλλογές της βιβλιοθήκης.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την πρόταση COM(2016)593 τελικό στις 14/9/2016 με τίτλο «*Πρόταση Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στην ψηφιακή ενιαία αγορά*» για την τροποποίηση του νομικού πλαισίου του κοινοτικού κεκτημένου για την πνευματική ιδιοκτησία στην ενιαία ψηφιακή αγορά. Η πρόταση αυτή, που αποσκοπεί να εξειδικεύσει στη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας εξαιρέσεις και νόμιμους περιορισμούς στους τρεις τομείς στους οποίους η εν λόγω πρόταση αναφέρεται, δηλαδή στις ψηφιακές και διασυνοριακές χρήσεις στον τομέα της εκπαίδευσης, στην εξόρυξη κειμένων και δεδομένων στον τομέα της επιστημονικής έρευνας και στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, αν ευδοκιμήσει και υιοθετηθεί προβλέποντας στο κοινοτικό κεκτημένο περί την ισοσυγκομιδή, στην οποία αναφέρεται η παρούσα επιστημονική εισήγηση, υποχρεωτική εξαίρεση ή περιορισμό του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας στο πλαίσιο εξόρυξης κειμένων και δεδομένων για σκοπό επιστημονικής έρευνας, τότε το πιθανότερο να συμβεί θα είναι η τροποποίηση της κεφαλαϊώδους σημασίας Οδηγίας 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας.

Από τα περιεχόμενα της πρότασης Οδηγίας COM(2016)593, για την ισοσυγκομιδή ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι διατάξεις των προτεινομένων άρ.3 και άρ.4. Έτσι, στο άρ.3 της πρότασης αυτής προβλέπεται το δικαίωμα αναπαραγωγής και εξόρυξης δεδομένων και κειμένων για σκοπό ερευνητικό, ορίζοντας τα εξής:

Άρθρο 3

Εξόρυξη κειμένων και δεδομένων

- 1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν εξαίρεση στα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 2 της οδηγίας 2001/29/ΕΚ, στα άρθρα 5 στοιχείο α) και 7 παράγραφος 1 της οδηγίας 96/9/ΕΟΚ και στο άρθρο 11 παράγραφος 1 της παρούσας οδηγίας σχετικά με τις αναπαραγωγές και τις εξαγωγές που πραγματοποιούνται από ερευνητικούς οργανισμούς με σκοπό την εξόρυξη κειμένων και δεδομένων από έργα ή άλλο υλικό στα οποία έχουν νόμιμη πρόσβαση για τους σκοπούς της επιστημονικής έρευνας.*
- 2. Οποιαδήποτε αντίθετη προς την εξαίρεση της παραγράφου 1 συμβατική διάταξη είναι μη εκτελεστή.*
- 3. Οι δικαιούχοι επιτρέπεται να εφαρμόζουν μέτρα με σκοπό την εξασφάλιση της ασφάλειας και της ακεραιότητας των δικτύων και των βάσεων δεδομένων όπου φιλοξενούνται τα έργα ή άλλο υλικό. Τα εν λόγω μέτρα δεν υπερβαίνουν τα αναγκαία όρια για την επίτευξη του στόχου αυτού.*
- 4. Τα κράτη μέλη ευθαρρύνουν τους δικαιούχους και τους ερευνητικούς οργανισμούς να καθορίσουν κοινά αποδεκτές βέλτιστες πρακτικές σχετικά με την εφαρμογή των μέτρων που αναφέρονται στην παράγραφο 3.*

Αυτό σημαίνει, εφόσον νομοθετηθεί το περιεχόμενο του άρ.3, ότι αφενός η βιβλιοθήκη που θα υιοθετήσει σύστημα ιστοσυγκομιδής θα υποχρεούται να επιτρέπει πράξεις αναπαραγωγής και εξόρυξης δεδομένων και κειμένων από το ψηφιακό αποθετήριο της για ερευνητικό σκοπό είτε κερδοσκοπικό είτε μη κερδοσκοπικό, αφετέρου θα έχει το δικαίωμα να ενεργεί πράξεις αναπαραγωγής και εξόρυξης δεδομένων και κειμένων είτε από το ψηφιακό αποθετήριο της είτε από άλλη πηγή όπως το διαδίκτυο χωρίς ν' απαιτείται γι' αυτό η συναίνεση των δημιουργών ή/και δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας εφόσον ενεργεί τις πράξεις αυτές για ερευνητικό σκοπό και δη στο πλαίσιο της περιοδικής έρευνας της για την επίτευξη των καταστατικών μη κερδοσκοπικών σκοπών της όπως είναι ο σκοπός του εμπλουτισμού των συλλογών της βιβλιοθήκης με τα έργα της θεματικής βιβλιογραφικής και πολιτισμικής παραγωγής τα οποία αποτελούν αντικείμενο βιβλιοθηκονομικού ενδιαφέροντος της εν λόγω βιβλιοθήκης. Η έλλειψη της προϋπόθεσης της προηγούμενης συναίνεσης των δημιουργών ή/και δικαιούχων σημαίνει ότι δεν απαιτείται η προηγούμενη αδειοδότηση του έργου με άδεια ανοικτού περιεχομένου ή άλλη από το δημιουργό ή/και δικαιούχους προκειμένου να νομιμοποιηθεί η λήψη του έργου από τη βιβλιοθήκη με τεχνολογικά προηγμένη διαδικασία ιστοσυγκομιδής. Κι επιπλέον, δεν απαιτείται παρόμοια αδειοδότηση από τη βιβλιοθήκη προς τρίτους για να ενεργήσουν αυτοί ιστοσυγκομιδή

δεδομένων και τεκμηρίων της βιβλιοθήκης για ερευνητικό σκοπό. Τέτοιας μορφής αδειοδοτήσεις για μη εμπορικούς σκοπούς έχουν ήδη προταθεί και συζητηθεί.⁵⁶

Περαιτέρω, από τη διατύπωση του άρ.3(1) της προτεινόμενης Οδηγίας COM(2016)593 συνάγεται ότι η ιστοσυγκομιδή θα μπορεί να ενεργείται στο πλαίσιο των σκοπών μιας βιβλιοθήκης χωρίς προηγούμενη συναίνεση των δημιουργών ή/και δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας μόνον εφόσον αυτή ενεργείται εξ ιδίων πόρων και δυνάμεων της βιβλιοθήκης είτε πρόκειται περί ιστοσυγκομιδής που ενεργείται από το μόνιμο προσωπικό της βιβλιοθήκης είτε πρόκειται περί ιστοσυγκομιδής που ενεργείται από βοηθούς εκπλήρωσης της βιβλιοθήκης λογιζόμενη αυτής ως το νομικό πρόσωπο που είναι κύριο της υπόθεσης ευθυνόμενο για τις πράξεις των οργάνων του και των βοηθών εκπλήρωσης σύμφωνα με τις διατάξεις των άρ.71 ΑΚ και 104-106 ΕισΝΑΚ που προβλέπουν την ευθύνη του Δημοσίου ή νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου για πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων τους. Συνεπώς, δεν θα έχει εφαρμογή η διάταξη του άρ.3(1) της πρότασης Οδηγίας—εφόσον καταστεί Οδηγία της ΕΕ—στην περίπτωση που η ιστοσυγκομιδή της βιβλιοθήκης ενεργείται από τρίτον φορέα, πολλώ δε μάλλον αν αυτός είναι κερδοσκοπικός φορέας, εν είδει ανάθεσης έργου από τη βιβλιοθήκη προς αυτόν. Το άρ.3 της εν λόγω πρότασης Οδηγίας δεν επιτρέπει τα όσα προβλέπει στη διάταξη του στην περίπτωση κερδοσκοπικού φορέα. Η έννοια του σκοπούμενου και υφιστάμενου κέρδους μπορεί να συντρέχει και στην περίπτωση ανάθεσης έργου από τη βιβλιοθήκη ως εργοδότη σε νομικό πρόσωπο μη κερδοσκοπικού σκοπού (π.χ. αστική εταιρία ή σωματείο) ως εργολάβο.

Δεν συμφωνούμε με την άποψη που έχει εκφραστεί από μέρος επιστημόνων ασκούντων κριτική στην πρόταση Οδηγίας COM(2016)593 τελικό που υποστηρίζουν ότι φορείς διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς έχουν επί της ουσίας περιορισμένο όφελος από το περιεχόμενο του άρ.3 της εν λόγω πρότασης Οδηγίας εφόσον αυτό καταστεί ως έχει περιεχόμενο της σκοπούμενης Οδηγίας για την πνευματική ιδιοκτησία.⁵⁷ Η άποψη αυτή που υιοθετείται από μέρος των κινημάτων ανοικτής πρόσβασης και υπογράφεται από τον Timothy Vollmer, μέλος του Global Affiliate Network του οργανισμού Creative Commons και μέλος των επιστημόνων του Communia International Association on the Public Domain κάνει αδικαιολόγητα στενή ερμηνεία του όρου «ερευνητικούς οργανισμούς» που περιλαμβάνεται στο άρ.3(1) της πρότασης Οδηγίας COM(2016)593 με αποτέλεσμα να καταλήγει σε λάθος συμπεράσματα σε σχέση με το περιεχόμενο του άρ.3 της πρότασης αυτής. Η άποψη του Timothy Vollmer πιθανόν θεωρεί ότι επειδή στο πλαίσιο του ορισμού της ιστοσυγκομιδής που δίνεται από τη Σκέψη 14 της Σύστασης υπ' αριθμό

⁵⁶ Βλ. International Association of Scientific, Technical and Medical Publishers, **Sample license for Text and Data Mining of copyright-protected works and materials**, διαθέσιμη σε URL: http://www.stm-assoc.org/2013_04_17_Readable_Summary_Sample_license_for_Text_and_Data_Mining_of_subscribed_copyright.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]· βλ., επίσης, την **διακήρυξη του 2015 των STM εκδοτών** για το Text and Data Mining για μη εμπορικούς επιστημονικούς σκοπούς στην ΕΕ, σε URL: http://www.stm-assoc.org/2015_11_10_Text_and_Data_Mining_Declaration.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁵⁷ Βλ. COMMUNIA, (2016), **Position Paper: Copyright Reform to Facilitate Research and Innovation**, διαθέσιμο σε URL: http://www.communia-association.org/wp-content/uploads/2016/12/161212communia_position_paper_tdm.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

2006/585/ΕΚ που προβλέπει, ως ανωτέρω αναφέρεται, ότι «Η «ιστοσυγκομιδή» (*web-harvesting*) είναι νέα τεχνική για τη συλλογή υλικού από το Διαδίκτυο (Ίντερνετ) για σκοπούς διαφύλαξης» δεν γίνεται λόγος για σκοπούς ερευνητικούς, αλλά γίνεται λόγος μόνο για σκοπούς διαφύλαξης, για το λόγο αυτό δεν μπορεί να επωφελείται πλήρως της διάταξης του άρ.3(1) της πρότασης Οδηγίας COM(2016)593 ένας φορέας που είναι συνάμα φορέας διαφύλαξης πολιτιστικής κληρονομιάς και έργων πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά και φορέας στον οποίο μπορεί να γίνει έρευνα ή από τον οποίο μπορεί να γίνει έρευνα στα στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς και πνευματικής ιδιοκτησίας που διατηρούνται ως τεκμήρια στις συλλογές του εν λόγω φορέα.

Επιπλέον, η άποψη αυτή του Timothy Vollmer είναι εσφαλμένη, αν λάβει κανείς υπόψη του τα στοιχεία που συνθέτουν την έννοια, αλλά και την ερμηνεία της έννοιας του «*text and data mining*» στο πλαίσιο της εξόρυξης κειμένων και δεδομένων, δηλαδή της ιστοσυγκομιδής. Σύμφωνα με σχετική χρηματοδοτούμενη έρευνα περί του «*text and data mining*» αυτή η φράση νοείται ως: «*The automated processing of digital materials, which may include texts, data, sounds, images or other elements, or a combination of these, in order to uncover new knowledge or insights.*»⁵⁸ Και περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

1. Αυτοματοποιημένη	Automated
2. επεξεργασία	processing
3. ψηφιακών τεκμηρίων που μπορεί να περιλαμβάνουν κείμενα, ήχους, δεδομένα, εικόνες ή άλλα στοιχεία	of digital materials, which may include texts, sounds, data, images or other element
4. ή ένα συνδυασμό αυτών	or a combination of these
5. με στόχο την ανεύρεση νέας γνώσης ή ανάλυσης.	in order to uncover new knowledge or insights

Στις 5 Ιουλίου 2018, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο απέρριψε την απόφαση της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων (JURI) για την έναρξη διοργανικών διαπραγματεύσεων σχετικά με την Πρόταση Οδηγίας COM(2016)593. Ως εκ τούτου, το θέμα τέθηκε στην ημερήσια διάταξη της Ολομέλειας του Σεπτεμβρίου 2018 για συζήτηση και ψηφοφορία. Ο εισηγητής, κ. Axel VOSS (EPP, ΓΕ), υπέβαλε έκθεση για την εν λόγω Πρόταση Οδηγίας εξ ονόματος της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων, αποτελούμενη από 86 τροπολογίες (τροπολογίες 1-86) επί της Πρότασης. Η ψηφοφορία

⁵⁸ Βλ. Jean-Paul Triaille, et al, (2014), **Study on the legal framework of text and data mining (TDM)**, DeWolf & Partners, διαθέσιμο σε URL: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/1403_study2_en.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018], σ.17-18 επ.

πραγματοποιήθηκε μετά από συζήτηση της Ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου επί της ουσίας, στις 11 Σεπτεμβρίου 2018. Οι βασικές αντιπαραθέσεις αφορούσαν τα άρθρα 11 και 13 της Πρότασης Οδηγίας, σχετικά με νέο δικαίωμα για τους εκδότες Τύπου όσον αφορά την ψηφιακή χρήση των δημοσιεύσεων τους και την υποχρέωση ορισμένων ψηφιακών πλατφορμών να λάβουν μέτρα που αποτρέπουν τη διαθεσιμότητα έργων που θίγουν το δικαίωμα του δημιουργού. Με το πέρας της ψηφοφορίας, η πρόταση αναπέμφθηκε στην Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 59 παράγραφος 4 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου· ως εκ τούτου, η πρώτη ανάγνωση του Κοινοβουλίου δεν περατώθηκε και ξεκινούν διαπραγματεύσεις με το Συμβούλιο.

Όσον αφορά στην ισοσυγκομιδή στο άρθρο 3 της Πρότασης Οδηγίας έγιναν τροποποιήσεις. Ειδικότερα, το άρθρο 3 της Πρότασης Οδηγίας, μετά την ψηφοφορία της 12/09/2018 διαμορφώθηκε ως εξής:⁵⁹

1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν εξαίρεση στα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 2 της οδηγίας 2001/29/ΕΚ, στα άρθρα 5 στοιχείο α) και 7 παράγραφος 1 της οδηγίας 96/9/ΕΟΚ και στο άρθρο 11 παράγραφος 1 της παρούσας οδηγίας σχετικά με τις αναπαραγωγές και τις εξαγωγές από έργα ή άλλο υλικό στις οποίες ερευνητικοί οργανισμοί έχουν νόμιμη πρόσβαση και που πραγματοποιούνται με σκοπό την εξόρυξη κειμένων ή δεδομένων για τους σκοπούς της επιστημονικής έρευνας από τους οργανισμούς αυτούς.

Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι εκπαιδευτικά ιδρύματα και ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς που διεξάγουν επιστημονική έρευνα κατά την έννοια του άρθρου 2 σημείο 1α) ή 1β) μπορούν επίσης να επωφεληθούν από την εξαίρεση που προβλέπεται στο παρόν άρθρο, κατά τρόπο ώστε μια επιχείρηση που ασκεί καθοριστική επιρροή στους εν λόγω οργανισμούς, να μην έχει προτιμησιακή πρόσβαση στα αποτελέσματα της επιστημονικής αυτής έρευνας.

1α. Αναπαραγωγές και εξαγωγές που πραγματοποιήθηκαν για τους σκοπούς της εξόρυξης κειμένων και δεδομένων αποθηκεύονται με ασφαλή τρόπο, για παράδειγμα μέσω αξιόπιστων οργανισμών που ορίζονται γι' αυτό το σκοπό.

2. Οποιαδήποτε αντίθετη προς την εξαίρεση της παραγράφου 1 συμβατική διάταξη είναι μη εκτελεστή.

3. Οι δικαιούχοι επιτρέπεται να εφαρμόζουν μέτρα με σκοπό την εξασφάλιση της ασφάλειας και της ακεραιότητας των δικτύων και των βάσεων δεδομένων όπου φιλοξενούνται τα έργα ή άλλο υλικό. Τα εν λόγω μέτρα δεν υπερβαίνουν τα αναγκαία όρια για την επίτευξη του στόχου αυτού.

⁵⁹ Βλ. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, **2016(0280)COD, Ενημερωτικό Σημείωμα**, διαθέσιμο σε URL: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11520-2018-INIT/EL/pdf> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]. Με *italics & underlined fonts* είναι σημειωμένες οι τροποποιήσεις του άρθρου 3 καθώς και η προσθήκη του άρθρου 3^α της Πρότασης Οδηγίας COM(2016)593 όπως έγιναν δεκτές κατά την ψηφοφορία στις 12/09/2018.

4. Τα κράτη μέλη δύνανται να συνεχίσουν να προβλέπουν εξαιρέσεις όσον αφορά την εξόρυξη κειμένων και δεδομένων σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 3 στοιχείο α) της οδηγίας 2001/29/ΕΚ.

Επίσης, προστέθηκε νέο άρθρο, το άρθρο 3^α το οποίο προβλέπει τα εξής:

1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 3 της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν εξαίρεση ή περιορισμό στα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 2 της οδηγίας 2001/29/ΕΚ, στο άρθρο 5 στοιχείο α) και στο άρθρο 7 παράγραφος 1 της οδηγίας 96/9/ΕΚ, καθώς και στο άρθρο 11 παράγραφος 1 της οδηγίας αυτής, όσον αφορά τις αναπαραγωγές και εξαγωγές από νομίμως προσβάσιμα έργα και άλλο υλικό που αποτελούν μέρος της διαδικασίας εξόρυξης κειμένων και δεδομένων, υπό την προϋπόθεση ότι η χρήση έργων και άλλου υλικού που αναφέρονται σε αυτή, συμπεριλαμβανομένης της ανάγνωσης με μηχανικά μέσα, δεν περιορίζονται ρητώς από τους δικαιούχους τους

2. Αναπαραγωγές και εξαγωγές που πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με την παράγραφο 1, δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται για άλλους σκοπούς εκτός από την εξόρυξη κειμένων και δεδομένων.

3. Τα κράτη μέλη δύνανται να συνεχίσουν να προβλέπουν εξαιρέσεις για την εξόρυξη κειμένων και δεδομένων σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 3 στοιχείο α) της οδηγίας 2001/29/ΕΚ.

Για την κατανόηση των ως άνω σημειωμένων τροποποιήσεων της Πρότασης Οδηγίας για την πνευματική ιδιοκτησία στην ψηφιακή αγορά, σημειώνουμε τα παρακάτω:

Υπόψη της Αιτιολογικής Σκέψης 10 της εν λόγω Πρότασης Οδηγίας αποσκοπείται η θέσπιση υποχρεωτικής εξαίρεσης υπέρ ερευνητικών οργανισμών από το δικαίωμα αναπαραγωγής και απαγόρευσης της εξαγωγής περιεχομένου βάσης δεδομένων. Ως «ερευνητικός οργανισμός» ορίζεται στο άρ.2(1)(1) της εν λόγω Πρότασης Οδηγίας το πανεπιστήμιο, συμπεριλαμβανομένων των βιβλιοθηκών του, το ερευνητικό ίδρυμα ή οποιοσδήποτε άλλος οργανισμός με πρωταρχικό στόχο τη διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας ή τη διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας και την παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών κατά τρόπον ώστε η πρόσβαση στα αποτελέσματα της επιστημονικής έρευνας να μην ωφελεί σε προτιμησιακή βάση μια επιχείρηση που ασκεί σημαντική επιρροή σε έναν τέτοιο οργανισμό. Η νέα προτεινόμενη υποχρεωτική εξαίρεση είναι διακριτή από την υποχρεωτική εξαίρεση του άρ.5(1) της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ—εξαίρεση από το δικαίωμα της αναπαραγωγής των προσωρινών πράξεων αναπαραγωγής που είναι μεταβατικές ή παρεπόμενες

τεχνολογικής μεθόδου⁶⁰—δηλαδή, η νέα προτεινόμενη υποχρεωτική εξαίρεση δεν θα πρέπει να θίγει την υφιστάμενη υποχρεωτική εξαίρεση των προσωρινών πράξεων αναπαραγωγής του άρ.5(1) της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ, η οποία θα πρέπει να συνεχίσει να τυγχάνει εφαρμογής στις τεχνικές εξόρυξης κειμένων και δεδομένων που δεν περιλαμβάνουν τη δημιουργία αντιγράφων πέραν του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω εξαίρεσης.

Ως «εκπαιδευτικό ίδρυμα» ορίζεται αυτό της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας, επαγγελματικής και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στον βαθμό που ασκεί την εκπαιδευτική του δραστηριότητα για μη εμπορικό σκοπό. Η οργανωτική διάρθρωση και τα μέσα χρηματοδότησης του εκπαιδευτικού ιδρύματος δεν αποτελούν αποφασιστικό παράγοντα ως προς τον καθορισμό του μη εμπορικού χαρακτήρα της δραστηριότητας. Όταν τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς επιδιώκουν εκπαιδευτικούς στόχους και συμμετέχουν σε διδακτικές δραστηριότητες, θα πρέπει τα Κράτη-Μέλη της ΕΕ να μπορούν να θεωρούν τα εν λόγω ιδρύματα, όσον αφορά τις διδακτικές τους δραστηριότητες, ως εκπαιδευτικά ιδρύματα δυνάμει της Πρότασης Οδηγίας και των διατάξεων που αυτή περιλαμβάνει.

Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς που διεξάγουν επιστημονική έρευνα θα πρέπει, επίσης, να καλύπτονται από την εξαίρεση της εξόρυξης κειμένων και δεδομένων, υπό την προϋπόθεση ότι τα αποτελέσματα της έρευνας δεν είναι προς όφελος μιας επιχείρησης που ασκεί καθοριστική επιρροή ιδίως στα εν λόγω ιδρύματα. Σε περίπτωση που η έρευνα πραγματοποιείται στο πλαίσιο σύμπραξης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, η επιχείρηση που συμμετέχει στη σύμπραξη αυτή θα πρέπει επίσης να έχει νομίμως πρόσβαση σε έργα και άλλο υλικό. Οι αναπαραγωγές και εξορύξεις που διενεργούνται για σκοπούς εξόρυξης κειμένων και δεδομένων πρέπει να αποθηκεύονται με ασφάλεια και κατά τρόπο που διασφαλίζει ότι τα αντίγραφα χρησιμοποιούνται μόνο για τους σκοπούς της επιστημονικής έρευνας.

6. Η παροχή υπερσυνδέσμων που παραπέμπουν σε έργα πνευματικής ιδιοκτησίας που τελούν επιγραμμικά στο διαδίκτυο ως αποτέλεσμα διαδικασίας ιστοσυγκομιδής

Η διάθεση ψηφιοποιημένου περιεχομένου επιγραμμικά θέτει σε εφαρμογή το δικαίωμα της παρουσίασης/διάθεσης έργου στο κοινό. Το δικαίωμα αυτό το έχει κατ' απόλυτο και αποκλειστικό χαρακτήρα ο δημιουργός ή/και οι δικαιούχοι δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας του έργου που προστατεύεται σύμφωνα με τον ν.2121/1993 κατά την έννοια ότι ο δημιουργός ή/και οι δικαιούχοι του έργου έχουν την απόλυτη και αποκλειστική εξουσία να απαγορεύουν την παρουσίαση, ενσύρματα ή ασύρματα ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, του έργου του στο κοινό,

⁶⁰ Βλ. άρ.28B του ν.2121/1993 όπως διαμορφώθηκε μετά το άρ.81 του ν.3057/2002, σύμφωνα με το οποίο *Εξαφούνται από το δικαίωμα αναπαραγωγής οι προσωρινές πράξεις αναπαραγωγής, οι οποίες είναι μεταβατικές ή παρεπόμενες και οι οποίες αποτελούν αναπόσπαστο και ουσιώδες τμήμα μιας τεχνολογικής μεθόδου, έχουν δε ως αποκλειστικό σκοπό να επιπρέψουν: α) την εντός δικτύου μετάδοση μεταξύ τρίτων μέσω διαμεσολαβητή ή β) τη νόμιμη χρήση, ενός έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου, και οι οποίες δεν έχουν καμία ανεξάρτητη οικονομική σημασία.*

καθώς και την εξουσία να καθιστούν το έργο προσιτό στο κοινό κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση σ' αυτό από όπου και όταν ο ίδιος το επιλέξει.⁶¹ Με άλλα λόγια, η επιγραμμική διάθεση έργου προστατευόμενου με πνευματική ιδιοκτησία συνιστά πράξη παρουσίασης του έργου στο κοινό η οποία ανήκει στη σφαίρα των εξουσιών του δημιουργού ή/και των δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Το δικαίωμα της παρουσίασης του έργου στο κοινό δεν αναλώνεται από οποιαδήποτε πράξη παρουσίασης στο κοινό.⁶² Το δικαίωμα της παρουσίασης του έργου στο κοινό επιτρέπει τη διάθεση του ψηφιακού περιεχομένου στο κοινό μέσω του διαδικτύου επιγραμμικά στο πλαίσιο, όμως, της βούλησης του δικαιούχου της εν λόγω εξουσίας από το περιουσιακό δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Έτσι, ο δημιουργός ή/και οι δικαιούχοι της εν λόγω εξουσίας είναι αυτοί που αποφασίζουν για τη διάθεση του έργου στο κοινό μέσω διαδικτύου επιγραμμικά και όχι οποιοσδήποτε τρίτος, όπως για παράδειγμα μια βιβλιοθήκη που έχει εξορύξει το έργο με διαδικασία ιστοσυγκομιδής ή άλλως.

Με εξαίρεση την περίπτωση του τεχνολογικού περιορισμού του άρ.28B του ν.2121/1993, στην περίπτωση της βιβλιοθήκης που έχει συλλέξει το έργο του δημιουργού ή/και των δικαιούχων με διαδικασία ιστοσυγκομιδής, και έχει προβεί σε περαιτέρω διάθεση του έργου αυτού επιγραμμικά σε συνθήκες διαφορετικές από αυτές που επέλεξε ο δημιουργός ή/και οι δικαιούχοι πνευματικής ιδιοκτησίας επί του έργου—ως τέτοια διαφορετική συνθήκη εκλαμβάνεται και η παρουσίαση του έργου στο κοινό σε διαφορετική ηλεκτρονική διεύθυνση (URL) από αυτήν στην οποία εντοπίστηκε το έργο κατά τη διαδικασία της ιστοσυγκομιδής—τότε, η πράξη αυτή της βιβλιοθήκης θα συνιστά παρουσίαση του έργου στο κοινό για την οποία απαιτείται η προηγούμενη έγγραφη άδεια από το δημιουργό ή/και τους δικαιούχους δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Χωρίς αυτήν την προηγούμενη έγγραφη άδεια του δημιουργού ή/και των δικαιούχων πνευματικής ιδιοκτησίας, η βιβλιοθήκη που διέθεσε επιγραμμικά περαιτέρω το έργο που εξόρυξε από το διαδίκτυο θα έχει παραβιάσει το νόμο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η έκφραση «*παρουσίαση του έργου στο κοινό*» στο πλαίσιο της Οδηγίας 2001/29/EK καλύπτει κάθε περίπτωση ή διαδικασία διάθεσης του έργου που μπορεί να μην είναι ταυτόσημη με τη διανομή αντιγράφων του έργου ενσωματωμένου σε υλικό υπόστρωμα. Έτσι, στην «παρουσίαση του έργου στο κοινό» περιλαμβάνεται η διάθεση ή διανομή του έργου επιγραμμικά μέσω ενσύρματων ή ασύρματων δικτύων.⁶³ Πρόκειται για εξουσία από το περιουσιακό δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας που είναι τεχνολογικά ουδέτερη με την έννοια ότι δεν είναι προσκολλημένη σε οποιαδήποτε τεχνολογία αναλογική ή ψηφιακή. Που σημαίνει ότι η εξουσία παρουσίασης έργου στο κοινό θα μπορούσε να ασκηθεί από τη βιβλιοθήκη στο πλαίσιο λειτουργίας της τεχνολογικά προηγμένης υπηρεσίας της ιστοσυγκομιδής—όποια κι είναι αυτή και της οποίας, εντέλει, θα κάνει χρήση η βιβλιοθήκη—εφόσον από τις επιμέρους πράξεις της

⁶¹ Βλ. **ΜονΠρΑθ 32992/1997** ΕΕμπΔ 1999, σ.409.

⁶² Βλ. άρ.3§1 του ν.2121/1993 όπως τροποποιήθηκε με το άρ.81§1 του ν.3057/2002.

⁶³ Βλ. **ΜονΠρΑθ 633/2008** ΝοΒ 2008, σ.896

ισοσυγκομιδής ενεργείται εντοπισμός και λήψη του έργου από τη βιβλιοθήκη επιγραμμικά και, στη συνέχεια, παρουσίαση αυτού σε νέο επιγραμμικό περιβάλλον κατ' επιλογή της βιβλιοθήκης.

Έχει ήδη κριθεί από τα Ελληνικά δικαστήρια ότι υφίσταται προσβολή της εξουσίας παρουσίασης έργου στο κοινό στην περίπτωση έργου λόγου το οποίο εμφανίστηκε σε ιστοσελίδα χωρίς την άδεια του δημιουργού.⁶⁴ Η εξουσία παρουσίασης έργου στο κοινό αναφέρεται ρητά στον Ελληνικό νόμο,⁶⁵ σε διεθνείς συμβάσεις⁶⁶ και στο κοινοτικό κεκτημένο.⁶⁷ Η εξουσία παρουσίασης έργου στο κοινό προϋποθέτει τουλάχιστον κάποια μορφή παρέμβαση στον τρόπο παρουσίασης του έργου ή διάθεσης αυτού στο κοινό που έχει επιλέξει ο δημιουργός ή/και οι δικαιούχοι πνευματικής ιδιοκτησίας και η οποία παρέμβαση εμπεριέχει το στοιχείο της αναμετάδοσης ή της διάθεσης/παρουσίασης του έργου.⁶⁸ Δηλαδή, δεν αρκεί η παρέμβαση που συνίσταται σε απλή αναφορά ότι κάποιο έργο υφίσταται επιγραμμικά στο διαδίκτυο και που αναλύεται μόνο στην αναφορά του υπερσυνδέσμου που περιγράφει την ηλεκτρονική διεύθυνση στο διαδίκτυο στην οποία μπορεί κανείς να βρει το έργο υφιστάμενο επιγραμμικά, αλλά απαιτείται τουλάχιστον κάποια πράξη παρουσίασης ή διανομής του περιεχομένου του έργου που εμπεριέχει και το στοιχείο άσκησης ελέγχου επί του έργου και περί του πώς το έργο, εντέλει, θα φτάσει στο κοινό.⁶⁹

Υπ' αυτήν την έννοια υπάρχει διαφορά μεταξύ της παρουσίασης του έργου στο κοινό και της δημιουργίας υπερσυνδέσμου (hyperlinking) με την ηλεκτρονική διεύθυνση του έργου στο διαδίκτυο: στην περίπτωση της παρουσίασης του έργου στο κοινό γίνεται λόγος για εξουσία από το περιουσιακό δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, ενώ στην περίπτωση της δημιουργίας υπερσυνδέσμου συντρέχει απλή αναφορά αφενός για το ότι το έργο βρίσκεται επιγραμμικά στο διαδίκτυο αφετέρου για το που βρίσκεται το έργο στο διαδίκτυο.⁷⁰ Συνεπώς, εφόσον δια της

⁶⁴ Βλ. **ΜονΠρΑθ 1639/2001** ΔΕΕ 2001, σ.858.

⁶⁵ Βλ. άρ.3§1(η) του ν.2121/1993.

⁶⁶ Βλ. άρ.8 της Συνθήκης WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία που κυρώθηκε με τον ν.3184/2003. Βλ. σε URL: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=209252 [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁶⁷ Βλ. άρ.3 Οδηγίας 2001/29/ΕΚ καθώς και Απτιολογική Σκέψη 25, σε URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0029:EL:HTML> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁶⁸ Βλ. The European Parliament and the Council of the European Union, (1998), **Commission Proposal for a European Parliament and Council Directive on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the Information Society**, COM(97)628 Final, διαθέσιμο σε URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1998:108:0006:0013:EN:PDF> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

Βλ., επίσης, σε European Copyright Society, (2013), **Opinion on The Reference to the CJEU in Case C-466/12 Svensson**, February 15, 2013, σ.2-5, διαθέσιμο σε URL:

http://www.ivir.nl/news/European_Copyright_Society_Opinion_on_Svensson.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]. Βλ.

ΔΕΕ υποθέσεις **C-403/08** & **C-429/08** Football Association Premier League and others v QC Leisure and others, and Karen Murphy v Media Protection Services Ltd., διαθέσιμες σε URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CJ0403:EN:HTML> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]; ΔΕΕ

υποθέσεις **C-431/09** & **C-432/09** Airfield NV and Canal Digitaal BV v SABAM, και Airfield NV v Agicoa Belgium BVBA, διαθέσιμες σε URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CJ0431:EN:HTML> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁶⁹ European Copyright Society, (2013), *ibid*, σ.8-9.

⁷⁰ Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-466/12**, Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v Retriever Sverige AB, το οποίο ερωτήθηκε για τα παρακάτω 1) *If anyone other than the holder of copyright in a certain work supplies a clickable link to the work on his website, does that constitute communication to the public within the meaning of Article 3(1) of Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society?* 2) *Is the assessment under question 1) affected if the work to which the link refers is on a website on the Internet which can be accessed by anyone without restrictions or if access is restricted in some way?* 3) *When making the assessment under question 1), should any distinction be drawn*

διαδικασίας της ιστοσυγκομιδής γίνεται απλή αναφορά του υπερσυνδέσμου στον οποίο μπορεί να βρεθεί το έργο χωρίς να συντρέχει δια της αναφοράς αυτής παράκαμψη κάποιου υφιστάμενου τεχνολογικού μέτρου ή διαδικασίας για την παρεμπόδιση της ελεύθερης πρόσβασης του κοινού στο έργο, τότε η εν λόγω αναφορά δεν συνιστά παρουσίαση του έργου στο κοινό, αλλά μπορεί να θεωρηθεί ως ένας τρόπος ηλεκτρονικής παραπομπής στο έργο.⁷¹ Μια απλή υπερσύνδεση⁷² δεν είναι τίποτα παραπάνω από μια υποσημείωση⁷³ και το δικαίωμα να περιλαμβάνει κανείς

*between a case where the work, after the user has clicked on the link, is shown on another website and one where the work, after the user has clicked on the link, is shown in such a way as to give the impression that it is appearing on the same website? Is it possible for a Member State to give wider protection to authors' exclusive right by enabling 'communication to the public' to cover a greater range of acts than provided for in Article 3(1) of Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society? Για την υπόθεση C-466/12, η European Copyright Society διατύπωσε Γνωμοδοτικό Σημείωμα των Bently, L., et al (2013), **Opinion on The Reference to the CJEU in Case C-466/12 Svensson**, διαθέσιμο σε URL http://www.ivir.nl/news/European_Copyright_Society_Opinion_on_Svensson.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]. Βλ., επίσης, Association Littéraire et Artistique Internationale—ALAI, (2013), **Report and Opinion on the making available and communication to the public in the internet environment—focus on linking techniques on the Internet**, που υιοθετήθηκε ομόφωνα στις 16 Σεπτεμβρίου 2013, διαθέσιμο σε URL: <http://www.alai.org/en/assets/files/resolutions/making-available-right-report-opinion.pdf> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]. Βλ., επίσης, Beer, J. and Burri, M., (2013), **Transatlantic Copyright Comparisons: Making Available via Hyperlinks in the European Union and Canada**, 6 European Intellectual Property Review, NCCR Trade Regulation Working Paper 2013/22, διαθέσιμο σε URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2327005 [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]. Στην υπόθεση Svensson το ECJ έβγαλε την απόφασή του στις 13 Φεβρουαρίου 2014 σύμφωνα με την οποία: Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, έχει την έννοια ότι δεν συνιστά πράξη παρουσίασης στο κοινό, κατά τη διάταξη αυτή, η παροχή σε ιστότοπο δυνάμενων να ενεργοποιηθούν με επιλογή συνδέσμων προς έργα που διατίθενται ελεύθερα σε άλλον ιστότοπο. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29 έχει την έννοια ότι είναι αντίθετο προς τη δυνατότητα κράτους μέλους να θεσπίζει ευρύτερη προστασία των κατόχων του δικαιώματος του δημιουργού, προβλέποντας ότι η έννοια της παρουσίασης στο κοινό περιλαμβάνει περισσότερες ενέργειες από αυτές που διαλαμβάνονται στη διάταξη αυτή. Το ECJ πήρε τη θέση ότι παρόλο που ένας υπερσύνδεσμος είναι πράξη διάθεσης στο κοινό, στις περιπτώσεις όπου το έργο είναι ήδη διαθέσιμο επιγραμματικά μέσω διαδικτύου χωρίς άλλο περιορισμό, π.χ. προϋπόθεση εγγραφής ονόματος χρήση και καταχώρισης κωδικού πρόσβασης, τότε η εν λόγω διάθεση του έργου στο κοινό δεν προϋποθέτει την προηγούμενη συναίνεση του δημιουργού ή δικαιούχων γιατί δεν υπάρχει νέο κοινό. Αντίθετα, στην περίπτωση έργου η πρόσβαση στο οποίο προϋποθέτει διαδικασία μηχανισμού εγγραφής ή άλλη τεχνολογική διαδικασία εξουσιοδοτημένη πρόσβασης κατά τρόπο ώστε να προκύπτει ότι το έργο δεν είναι διαθέσιμο στο ευρύ κοινό, τότε για τη διάθεση του έργου στο κοινό με αναφορά του υπερσυνδέσμου απαιτείται η προηγούμενη συναίνεση του δημιουργού ή δικαιούχων. Κατά την άποψη του ECJ, σε περίπτωση που ένας δυνάμενος να ενεργοποιηθεί σύνδεσμος παρέχει τη δυνατότητα στους χρήστες του ιστοτόπου στον οποίο βρίσκεται ο σύνδεσμος αυτός να παρακάμψουν περιοριστικά μέτρα που έχει λάβει ο ιστότοπος στον οποίο βρίσκεται το προστατευόμενο έργο για να περιοριστεί η πρόσβαση του κοινού στους συνδρομητές του και μόνο και, συνεπώς, συνιστά παρέμβαση χωρίς την οποία οι εν λόγω χρήστες δεν θα μπορούσαν να αποκτήσουν πρόσβαση στα μεταδιδόμενα έργα, πρέπει να θεωρηθεί το σύνολο των χρηστών αυτών ως νέο κοινό, το οποίο δεν ελήφθη υπόψη από τους κατόχους του δικαιώματος του δημιουργού όταν επέτρεψαν την αρχική παρουσίαση, οπότε για μια τέτοια παρουσίαση στο κοινό επιβάλλεται η άδεια των κατόχων του εν λόγω δικαιώματος. Τούτο συμβαίνει, μεταξύ άλλων, όταν το έργο δεν διατίθεται πλέον στο κοινό μέσω του ιστοτόπου στον οποίο παρουσιάστηκε αρχικώς ή όταν διατίθεται πλέον μόνο σε ένα περιορισμένο κοινό, ενώ είναι προσιτό σε έναν άλλο ιστότοπο χωρίς την άδεια των κατόχων του δικαιώματος του δημιουργού. Και το ECJ διαπιστώνει τα εξής: Επομένως, ελλείψει νέου κοινού, δεν επιβάλλεται η άδεια των κατόχων του δικαιώματος του δημιουργού για μια παρουσίαση στο κοινό όπως αυτή για την οποία πρόκειται στην κύρια δίκη. Η διαπίστωση αυτή δεν θα μπορεί να τειθεί εν αμφιβόλω αν το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει, πράγμα που δεν προκύπτει σαφώς από τη δικογραφία, ότι, όταν οι χρήστες του διαδικτύου ενεργοποιούν με επιλογή του επίμαχο σύνδεσμο, το έργο εμφανίζεται δίδοντας την εντύπωση ότι παρουσιάζεται από τον ιστότοπο στον οποίο βρίσκεται ο σύνδεσμος, ενώ το έργο αυτό προέρχεται στην πραγματικότητα από άλλον ιστότοπο.. Βλ., επίσης, υπόθεση **C-348/13** Bestwater International GmbH v M. Mebes, S. Potsch· υπόθεση **C-279/13** C More Entertainment AB v L. Sandberg· υπόθεση **C-360/13** Public Relations Consultants Association Ltd v The Newspaper Licensing Agency Ltd and others.*

⁷¹ Βλ. την υπόθεση **C-348/13** Bestwater International GmbH v M. Mebes, S. Potsch σε EU Law Radar, διαθέσιμη σε URL: <http://eulawradar.com/case-c-34813-bestwater-international-objecting-to-the-embedding-of-videos/> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁷² Για τεχνικές υπερσυνδέσεων στο διαδίκτυο βλ. W3 Recommendation, **12 Links**, para 12.1 διαθέσιμο σε URL: <http://www.w3.org/TR/html401/struct/links.html> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]. Βλ., επίσης, σε Tsatsanis, A., (2014), **Why Copyright and Linking Can Tango**, 3 Journal of Intellectual Property Law & Practice, διαθέσιμο σε URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2333686 [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁷³ Βλ. Tsatsanis, A., (2014), *ibid*, που αποδέχεται την αναφορά της υποσημείωσης για τις απλές υπερσυνδέσεις ενώ αμφισβητεί τις διαφοροποιήσεις των άλλων κατηγοριών των υπερσυνδέσεων που περιγράφονται σε Bently, L., et al (2013),

υποσημειώσεις σε έγγραφο του είναι θεμελιώδες δικαίωμα στο πλαίσιο της ελευθερίας του λόγου. Επιπλέον, η χρήση απλών υπερσυνδέσεων στο διαδίκτυο είναι συνυφασμένη με τη λειτουργία του διαδικτύου.⁷⁴ Και εν πάση περιπτώσει, η αναπαραγωγή έργου με χρήση υπερσύνδεσης στο διαδίκτυο μπορεί να θεωρηθεί ως αναπαραγωγή υποκείμενη στον τεχνολογικό περιορισμό του άρ.5(1) της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ (άρ.28B του ν.2121/1993).⁷⁵

Σχετικά με την έννοια του κοινού, το ΔΕΕ με την πρώτη απόφαση του στην υπόθεση SGAE⁷⁶ επισήμανε ότι η έννοια του «κοινού» είναι αμιγώς Ενωσιακή έννοια, δηλαδή πρέπει να ερμηνεύεται ενιαία και κατά τρόπο αυτόνομο σε όλη την ΕΕ.⁷⁷ Στην υπόθεση αυτή το ΔΕΕ ερμηνεύοντας το άρ.3(1) της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ προσέδωσε χαρακτηριστικά στην έννοια του κοινού στο πλαίσιο της κρίσης του για την άσκηση της εξουσίας δημόσιας εκτέλεσης στην οποία αφορούσε η υπόθεση αυτή. Ως «κοινό» νοείται αόριστος, αλλά πάντα αρκετά μεγάλος, αριθμός δυνητικών θεατών ή ακροατών ή χρηστών στον οποίο αποβλέπει ο μετερχόμενος πράξη εκμετάλλευσης που συνιστά άσκηση της εξουσίας παρουσίασης στον κοινό ή δημόσιας εκτέλεσης και ο οποίος αριθμός των δυνητικών θεατών ή ακροατών ή χρηστών μπορεί να βρίσκεται εγκατεσπαρμένος σε διαφορετικούς χώρους, δημόσιους ή ιδιωτικούς, και να έχει τη δυνατότητα πρόσληψης του έργου σε διαφορετικό ή ίδιο χρόνο.

Όσον αφορά στο χώρο που βρίσκεται το κοινό, το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι δεν ασκεί επιρροή ο ιδιωτικός ή δημόσιος χαρακτήρας του χώρου στον οποίο λαμβάνει χώρα η παρουσίαση του έργου στον κοινό.⁷⁸ Έτσι, η παρουσίαση του έργου στο κοινό, και δη στην περίπτωση της κατ' αίτηση διάθεσης έργου στο κοινό, μπορεί να λαμβάνει χώρα στην περίπτωση όπου καθένας από τους αποδέκτες του έργου έχει πρόσβαση σ' αυτό από τον τόπο και κατά το χρόνο της προσωπικής του

Opinion on The Reference to the CJEU in Case C-466/12 Svensson. Σύμφωνα με τον Tsatsanis, *if such analogy shows anything, it must be that most forms of linking are not about placing footnotes. Properly considered, a footnote has three key characteristics: (i) the footnote in the 'source' page does not display the 'target' resource to which it refers; (ii) instead, retrieving the 'target' resource is only possible by going to a different location, either e.g. another room in your office or a library around the block; (iii) a footnote is subordinate, it is not (part of) the main text, or of the content provided in it. Most links fail to tick those boxes. At best, only a simple hypertext link or such deep link via URL could qualify as a 'footnote'. Other than that, the off-line 'footnote' analogy is often off-target. A deep link to an image or song, a framed link to a stream or an embedded link to a video, are not 'footnotes'. These links are more comparable to short-cuts for displaying content, allowing for pressing a button, which immediately displays the content, often in the same or immediate vicinity of the 'source' page on which the clickable link is placed. They are not subordinate 'footnotes' redirecting a user to a 'target' resource elsewhere. Framed links, and especially embedded links, are more about 'press & play', pulling in 'target' content from elsewhere, while the user stays in the immediate surroundings of the 'source' page.*

⁷⁴ Βλ. Berners-Lee, T., (1997), **Axioms of Web Architecture. Links and Laws: Myths**, W3, available at <http://www.w3.org/DesignIssues/LinkMyths.html> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]; European Copyright Society, (2013), *ibid*, p.9.

⁷⁵ Έχει υποβληθεί ερώτηση στο ΔΕΕ σχετικά με τον τεχνολογικό περιορισμό και τις απλές υπερσυνδέσεις στην υπόθεση **C-360/13 Public Relations Consultants Association Ltd. V The Newspaper Licensing Agency Ltd., and others**. Βλ. την απόφαση διαθέσιμη σε URL: http://www.supremecourt.gov.uk/decided-cases/docs/UKSC_2011_0202_PressSummary.pdf [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁷⁶ Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-306/05 Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v Rafael Hoteles SA** διαθέσιμη σε URL: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=el&num=C-306/05> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁷⁷ Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-306/05** *ibid*, Σκέψη 31.

⁷⁸ Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-306/05** *ibid*, Σκέψη 50.

επιλογής ακόμη κι αν ο τόπος αυτός είναι η ιδιωτική του κατοικία, δηλαδή δεν υφίσταται καθόλου κοινό σε δημόσιο χώρο.⁷⁹

Τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της έννοιας του κοινού είναι καταρχήν δύο: ένα ποσοτικό κριτήριο, δηλαδή η ύπαρξη ενός αρκετά μεγάλου αριθμού ανθρώπων και ένα ποιοτικό κριτήριο, δηλαδή η ετοιμότητα του αρκετά μεγάλου αριθμού ανθρώπων για πρόσληψη του έργου. Στο ποσοτικό κριτήριο δεν ορίζεται ο αριθμός ανθρώπων που μπορεί να χαρακτηριστεί ως αρκετά μεγάλος, αλλά δεν μπορεί να διαπιστωθεί ότι συντρέχει το ποσοτικό κριτήριο για την ύπαρξη του κοινού οσάκις γίνεται λόγος για εξαιρετικά μικρό ή ασήμαντο αριθμό ενδιαφερομένων.⁸⁰ Στο ποιοτικό κριτήριο κρίσιμο γεγονός για τη διαπίστωση της έννοιας του κοινού είναι η ύπαρξη ανθρώπων που δεν έχουν είτε μεταξύ τους είτε με το διοργανωτή της παρουσίασης του έργου στο κοινό ειδικές προσωπικές σχέσεις. Δηλαδή για τη διαπίστωση του ποιοτικού κριτηρίου, απαιτείται καταρχήν τα πρόσωπα αυτά να μην έχουν ειδικές προσωπικές σχέσεις, απαιτείται, κοντολογίς, η διαπίστωση της έλλειψης προσωπικού δεσμού των προσώπων που αποτελούν το κοινό.⁸¹ Επιπλέον, σχετικά με το ποιοτικό κριτήριο κρίσιμο γεγονός είναι ο προσορισμός του έργου για το κοινό από τον μετερχόμενο την πράξη παρουσίασης, αλλά και η παροχή δυνατότητας πρόσβασης στο έργο σε ένα ενδεχόμενο κοινό. Δηλαδή, αρκεί η δυνατότητα πρόσβασης του κοινού στο έργο χωρίς να απαιτείται τα πρόσωπα του κοινού να προσλαμβάνουν πράγματι το έργο με τις αισθήσεις τους. Έτσι, στο ποιοτικό κριτήριο για τη διαπίστωση της ύπαρξης του κοινού βαρύτητα έχει η υποκειμενική βούληση του μετερχόμενου την πράξη της παρουσίασης το έργο στο κοινό και δεν ενδιαφέρει ο αριθμός των ατόμων που πράγματι προσλαμβάνουν το έργο. Γι' αυτό και γίνεται λόγος για αόριστο αριθμό δυνητικών αποδεκτών του έργου και δεν γίνεται λόγος περί πραγματικών αποδεκτών του έργου.⁸²

Συνεπώς, εφόσον από τη λειτουργία της ιστοσυγκομιδής εμπλουτίζεται η συλλογή τεκμηρίων της βιβλιοθήκης με υπερσυνδέσεις σε έργα νόμιμα τελούντα επιγραμμικά στο διαδίκτυο, ο εμπλουτισμός των εν λόγω συλλογών με τις υπερσυνδέσεις στα έργα στο διαδίκτυο δεν συνιστά πράξη που παραβιάζει δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας όπως η εξουσία παρουσίασης του έργου στο κοινό εφόσον είτε δεν αλλάζουν οι συνθήκες παρουσίασης του έργου στο κοινό μέσω του διαδικτύου, δηλαδή δεν αλλάζει ο ειδικός τεχνικός τρόπος παρουσίασης του έργου που έχει χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν είτε δεν συντρέχει περίπτωση «*νέου κοινού*» γιατί το κοινό στο οποίο εμφανίζεται το έργο είναι το ίδιο κοινό που είχε ληφθεί υπόψη από τον δημιουργό ή/και τους δικαιούχους δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας όταν επέτρεψαν την αρχική παρουσίαση του

⁷⁹ Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-306/05** *ibid*, Σκέψη 51.

⁸⁰ Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-135/10** *Società Consortile Fonografici (SCF) v Marco Del Corso*, Σκέψη 86, διαθέσιμη σε URL: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-135/10&language=EL> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁸¹ Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-293/98** *Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (Egeda) v Hostelería Asturiana SA (Hoasa)*, Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Antonio La Pergola, Σκέψη 23, διαθέσιμες σε URL: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=44679&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=215854> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

⁸² Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-135/10** *ibid*, Σκέψη 91.

έργου στο κοινό (απόφαση της 13^{ης} Φεβρουαρίου 2014, Svensson κλπ, C-466/12, EU:C:2014:76, Σκέψη 24, καθώς και διάταξη της 21^{ης} Οκτωβρίου 2014, BestWater International, C-348/13, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2014:2315, Σκέψη 14 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).⁸³ Στην ουσία με την απόφασή του το ΔΕΕ στην υπόθεση Svensson υιοθέτησε το συλλογισμό ότι άπαξ και ο δημιουργός ή/και ο δικαιούχος δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας αναρτά ο ίδιος ή επιτρέπει σε τρίτον να αναρτήσει το περιεχόμενο του έργου του σε συγκεκριμένο ιστότοπο, ελεύθερα προσβάσιμο από το κοινό, τρίτοι έχουν το δικαίωμα επίσης να προσφέρουν από το δικό τους ιστότοπο το ελεύθερα προσβάσιμο αναρτημένο και διαθέσιμο επιγραμμικά έργο χωρίς να χρειάζεται προηγουμένως να λάβουν τη σύμφωνη γνώμη του δημιουργού ή/και του δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας γιατί στην περίπτωση αυτή θα ελλείπει το «*νέο κοινό*».⁸⁴

«Νέο κοινό» συντρέχει από τη στιγμή που η παρουσίαση του έργου γίνεται σε ακροατήριο μεγαλύτερης κλίμακας από αυτό στο οποίο ο δημιουργός ή/και οι δικαιούχοι δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας του έργου είχαν αποσκοπήσει με την αρχική υπ' αυτών παρουσίαση του έργου στο κοινό. Δηλαδή, σε κάθε περίπτωση που από τα πραγματικά περιστατικά διαπιστώνεται ότι ένα νέο τμήμα του κοινού αποκτά πρόσβαση στο έργο από την πράξη εκμετάλλευσης αυτού που μπορεί να κάνει η βιβλιοθήκη στο πλαίσιο της παρουσίασης των αποτελεσμάτων της ιστοσυγκομιδής, τότε μπορεί να γίνει λόγος για «*νέο κοινό*» στο οποίο η παρουσίαση του έργου μπορεί να γίνει νόμιμα μόνο κατόπιν προηγούμενης έγγραφης άδειας του δημιουργού ή/και των δικαιούχων της εξουσίας αυτής.⁸⁵ Επομένως, παρουσίαση του έργου σε *νέο κοινό* θα συντρέχει οσάκις η βιβλιοθήκη διευρύνει τον κύκλο των προσώπων που έχουν πρόσβαση στα έργα που διατίθενται επιγραμμικά στο διαδίκτυο και τα οποία γνωστοποιούνται στη βιβλιοθήκη ως αποτέλεσμα της πλήρως ή μερικώς αυτοματοποιημένης διαδικασίας της ιστοσυγκομιδής και έτσι η βιβλιοθήκη καθιστά δυνατή την πρόσβαση στα έργα αυτά ενός νέου κοινού στο οποίο δεν αποσκοπούσε ο δημιουργός ή/και οι δικαιούχοι της εξουσίας παρουσίασης των έργων με την αρχική διάθεση των έργων επιγραμμικά στο διαδίκτυο.

Ωστόσο, τέτοια πράξη παραβίασης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας λόγω άσκησης της εξουσίας παρουσίασης έργου στο κοινό χωρίς προηγούμενη συναίνεση του δημιουργού ή/και των δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας θα μπορούσε να συντρέξει στην περίπτωση που η βιβλιοθήκη διαθέτει στο κοινό την υπερσύνδεση ενός έργου στο διαδίκτυο σε συνδυασμό με την εφαρμογή πολιτικής χρέωσης για την παροχή αυτής της υπηρεσίας παρόλο που το έργο τελεί

⁸³ Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-160/15** GS Media BV v Samona Media Netherlands BV, Playboy Enterprises International Inc., Britt Geertruida Dekker, Αιτιολογικές Σκέψεις 37, 42, διαθέσιμη σε URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=183124&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=EL&cid=808369> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018]

⁸⁴ Για την ορθότητα της συλλογιστικής αυτής του ΔΕΕ έχουν εκφραστεί αμφιβολίες οι οποίες εκπορεύονται από την άποψη ότι με την απόφασή του το ΔΕΕ στην υπόθεση Svensson έρχεται σε αντίθεση με τη θεσμοθετημένη και χωρίς εξαιρέσεις αρχή της μη ανάληψης του δικαιώματος του δημιουργού ή/και δικαιούχων πνευματικής ιδιοκτησίας. Βλ. Κωνσταντίνος Βόσσης, (2014), **Υπερσύνδεσμοι (Hyperlinks) και προσβολές της Πνευματικής Ιδιοκτησίας—Υπόθεση Svensson**, ΔιΜΕΕ 2014, σ.78.

⁸⁵ Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-306/05** *ibid*, Σκέψη 41.

νόμιμα επιγραμμικά στο διαδίκτυο χωρίς καμία χρέωση περί την πρόσβαση του.⁸⁶ Στην περίπτωση αυτή η βιβλιοθήκη θα παραβίαζε δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας περί την εξουσία παρουσίασης έργου στο κοινό γιατί δεν θα είχε αρκестεί σε παρέμβαση που συνίσταται σε απλή αναφορά ότι κάποιο έργο υφίσταται επιγραμμικά στο διαδίκτυο και που αναλύσεται αυτή η αναφορά μόνο στην παράθεση του υπερσυνδέσμου που περιγράφει την ηλεκτρονική διεύθυνση στο διαδίκτυο στην οποία μπορεί κανείς να βρει το έργο υφιστάμενο επιγραμμικά, αλλά διότι δια της πολιτικής χρέωσης της βιβλιοθήκης για την παροχή αυτής της υπηρεσίας στην ουσία η βιβλιοθήκη θα έχει προβεί σε πράξη παρουσίασης ή διανομής του περιεχομένου του έργου που εμπεριέχει και το στοιχείο άσκησης ελέγχου επί του έργου και περί του πως το έργο, εντέλει, θα φτάσει στο κοινό.

Αξίζει, μάλιστα, να προστεθεί ότι στην ενδεχόμενη ανωτέρω περιγραφόμενη περίπτωση που συμπεριλαμβάνει χρέωση στους χρήστες της βιβλιοθήκης για την παροχή της υπηρεσίας γνωστοποίησης σ' αυτούς του υπερσυνδέσμου ενός έργου που τελεί επιγραμμικά στο διαδίκτυο χωρίς, όμως, να έχει υπάρξει συναίνεση του δημιουργού ή/και των δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας για πρόσβαση στο έργο με προϋποθέσεις χρέωσης, υφίσταται τεκμήριο της απόλυτης επίγνωσης της βιβλιοθήκης τόσο του γεγονότος ότι το έργο είναι προστατευόμενο όσο και του ενδεχομένου ο κάτοχος του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας να μην έχει επιτρέψει τη δημοσίευση του στο διαδίκτυο. Δηλαδή, υφίσταται τεκμήριο γνώσης του παράνομου χαρακτήρα της δημοσίευσης του έργου στο διαδίκτυο στη διεύθυνση όπου το εντόπισε να τελεί επιγραμμικά η διαδικασία της ιστοσυγκομιδής της βιβλιοθήκης. Υπό τις περιστάσεις αυτές, και υπό τον όρο ότι το ανωτέρω μαχητό τεκμήριο δεν ανατρέπεται, η πράξη που συνίσταται στην τοποθέτηση υπερσυνδέσμου προς έργο παρανόμως δημοσιευθέν στο διαδίκτυο αποτελεί «*παρουσίαση στο κοινό*» κατά την έννοια του άρ.3(1) της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ.⁸⁷

Επιπλέον, λαμβάνοντας κανείς υπόψη την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Nils Svensson, αντιλαμβάνεται πως στο ανωτέρω υποθετικό παράδειγμα της διάθεσης των έργων επιγραμμικά με πολιτική χρέωσης αυτών θα υφίσταται άσκηση της εξουσίας παρουσίασης του έργου στο κοινό, ακόμη κι αν πρόκειται για έργα που τελούν ήδη νόμιμα επιγραμμικά στο διαδίκτυο, γιατί η βιβλιοθήκη δια της εφαρμογής της πολιτικής χρέωσης για την πρόσβαση του κοινού στα έργα αυτά θα έχει διαφοροποιήσει από τεχνικής άποψης την ελεύθερη πρόσβαση χωρίς χρέωση του κοινού στα έργα. Πέραν του γεγονότος ότι μπορεί να τεκμαίρεται πως με τη διαφοροποίηση αυτή απευθύνεται σε νέο κοινό έστω κι αν αυτό το νέο κοινό είναι υποσύνολο του κοινού στο οποίο απέβλεψαν εξ αρχής οι δημιουργοί ή/και δικαιούχοι δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί των έργων που τελούν επιγραμμικά με ελεύθερη πρόσβαση,⁸⁸ είναι δεδομένο ότι ακόμη κι αν εντέλει δεν συντρέχει περίπτωση «*νέου κοινού*», θα υφίστανται εντούτοις δύο διακεκριμένες μεταξύ

⁸⁶ Βλ. υπόθεση **C-160/15**, Σκέψεις 38, 40-41.

⁸⁷ Βλ. υπόθεση **C-160/15**, *ibid.*, Σκέψη 51.

⁸⁸ Βλ. υπόθεση **C-466/12**, *ibid.*, Σκέψη 24.

τους πράξεις εκμετάλλευσης των έργων—μία ελεύθερης πρόσβασης, και μία μέσω μηχανισμού χρέωσης της πρόσβασης στα έργα—οι οποίες κρήζουν στο πλαίσιο του άρ.3(1) της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ χωριστής άδειας από τους δημιουργούς ή/και δικαιούχους δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας των έργων. Και οι δύο εν λόγω διακεκριμένες πράξεις εκμετάλλευσης θα εμπίπτουν στην έννοια της εξουσίας παρουσίασης έργου στο κοινό, είτε συντρέχει διεύρυνση του κοινού με νέο κοινό είτε όχι, για τις οποίες διακεκριμένες πράξεις εκμετάλλευσης οι δημιουργοί ή/και δικαιούχοι έχουν αξίωση αμοιβής για κάθε μία πράξη εκμετάλλευσης.

Η αξία της υπόθεσης C-160/15 GS Media BV v Samona Media Netherlands BV, Playboy Enterprises International Inc., Britt Geertruida Dekker είναι ιδιαίτερη επί του θέματος των υπερσυνδέσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας της ιστοσυγκομιδής που θα ενεργήσει μια βιβλιοθήκη. Καταρχήν με την απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην υπόθεση αυτή, διευκρινίζεται ότι η έννοια της «*παρουσίασης στο κοινό*» στην περίπτωση της παράθεσης από τη βιβλιοθήκη υπερσυνδέσεων στο διαδίκτυο όπου βρίσκονται έργα προστατευόμενης πνευματικής ιδιοκτησίας τελούνται επιγραμμικά στο πλαίσιο της λειτουργίας της σκοπούμενης υπηρεσίας ιστοσυγκομιδής της βιβλιοθήκης θα κριθεί κατά περίπτωση έργου.⁸⁹ Αυτό, πρακτικά, μπορεί να σημαίνει ότι για κάθε έναν υπερσύνδεσμο έργου που συλλέγεται από τη διαδικασία ιστοσυγκομιδής πρέπει να υπάρχει κρίση δικηγόρου ή νομικού συμβούλου της βιβλιοθήκης για την περαιτέρω αξιοποίηση του στο πλαίσιο της διαδικασίας διάθεσης του στο κοινό κατόπιν επεξεργασίας των στοιχείων περί αυτόν τον σύνδεσμο και περί το έργο πνευματικής ιδιοκτησίας που εμφανίζεται μέσα από αυτόν τον σύνδεσμο να τελεί στο διαδίκτυο επιγραμμικά. Όπως, χαρακτηριστικά αναφέρει το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην εν λόγω υπόθεση C-160/15, *για την εκτίμηση αυτή πρέπει να λαμβάνονται υπόψη πλείονα παραπληρωματικά κριτήρια, μη αυτοτελή και αλληλεξαρτώμενα. Δεδομένου ότι η βαρύτητα των κριτηρίων αυτών μπορεί να ποικίλλει αναλόγως της συγκεκριμένης περίπτωσης, πρέπει να εφαρμόζονται μεμονωμένα, αλλά και σε συσχετισμό μεταξύ τους [αποφάσεις της 15ης Μαρτίου 2012, SCF, C-135/10, EU:C:2012:140, σκέψη 79, της 15ης Μαρτίου 2012, Phonographic Performance (Ireland), C-162/10, EU:C:2012:141, σκέψη 30, και της 31ης Μαΐου 2016, Reha Training, C-117/15, EU:C:2016:379, σκέψη 35].*⁹⁰ Η εν λόγω κρίση, ακόμη κι αν διατυπώνεται κατά περίπτωση υπερσυνδέσμου από δικηγόρο της βιβλιοθήκης, είναι δυσχερής να διατυπωθεί μετά βεβαιότητας.⁹¹

Εν κατακλείδι για το θέμα των υπερσυνδέσεων έργων που τελούν επιγραμμικά, μπορεί να ληφθεί υπόψη της πρόσφατης νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ότι προκειμένου να καθοριστεί αν η τοποθέτηση σε ιστότοπο της βιβλιοθήκης υπερσυνδέσμων προς προστατευόμενα έργα ελευθέρως διαθέσιμα σε άλλον ιστότοπο χωρίς την άδεια του κατόχου του δικαιώματος του δημιουργού συνιστά «παρουσίαση στο κοινό» κατά την έννοια της διάταξης αυτής,

⁸⁹ Βλ. υπόθεση **C-160/15**, *ibid.*, Σκέψη 33.

⁹⁰ Βλ. υπόθεση **C-160/15**, Σκέψη 34.

⁹¹ Βλ. υπόθεση **C-160/15**, Σκέψεις 46-50.

7. Η παροχή κατ' αίτηση πρόσβασης σε έργα μέσω υπερσυνδέσμων που παραπέμπουν σε έργα πνευματικής ιδιοκτησίας τελούντα σε βάσεις δεδομένων ως αποτέλεσμα διαδικασίας ιστοσυγκομιδής

Η εξουσία της κατ' αίτηση διάθεσης (on demand) στο κοινό περιεχομένου προστέθηκε στις περιουσιακές εξουσίες του άρ.3§1 του ν.2121/1993 με το άρ.81 του ν.3057/2002 το οποίο μετέφερε στην ελληνική έννομη τάξη την Οδηγία 2001/29/EK. Έτσι, το άρ.3§1(η) εδ.α ημιεδ.β που αναφέρεται στην κατ' αίτηση διάθεση στο κοινό περιεχομένου διαβάζεται ως εξής:

Το περιουσιακό δικαίωμα δίνει στους δημιουργούς ιδίως την εξουσία (δικαίωμα) να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν:να καθιστούν προσιτά τα έργα τους στο κοινό κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στα έργα αυτά, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος.

Η ανωτέρω διάταξη του ν.2121/1993 συνιστά διάταξη μεταφοράς στην ελληνική έννομη τάξη του άρ.3(1)(β) της Οδηγίας 2001/29/EK το οποίο βρίσκεται σε αρμονία με το άρ.8(β) της Συνθήκης WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία που κυρώθηκε με τον ν.3184/2003. Εν προκειμένω, ως πράξη εκμετάλλευσης του έργου που εμπίπτει στην εξουσία της κατ' αίτηση διάθεσης αυτού νοείται η προσφορά του έργου στο κοινό προς ανάκτηση από το τόπο και χρόνο της ατομικής επιλογής του ανακτώντα που είναι εξατομικευμένος χρήστης και αφορά σε κάθε κατηγορία έργων. Και στην περίπτωση αυτής της εξουσίας ισχύει ότι ελέγχθη ανωτέρω για την εξουσία παρουσίασης έργου στο κοινό περί τεχνολογικής ουδετερότητας της νομοθετικής πρόβλεψης, συνεπώς η εξουσία αυτή αφορά τόσο τη διάθεση του προστατευμένου έργου, ενσύρματα ή ασύρματα, επιγραμμικά μέσω διαδικτύου όσο και τη διάθεση αυτού μέσω ενδοδικτύου της βιβλιοθήκης. Και στην περίπτωση αυτής της εξουσίας ενδιαφέρει η παροχή δυνατότητας πρόσβασης στο έργο και δεν προϋποτίθεται για την εφαρμογή της διάταξης το γεγονός ότι πραγματοποιήθηκε η πρόσβαση στο έργο με κατ' αίτηση διάθεση αυτού. Κατ' αυτόν τον λόγο, για την εφαρμογή της διάταξης αυτή δεν απαιτείται η διαδοχική πρόσβαση στο προστατευμένο έργο του κοινού, αλλά αρκεί η κατ' αίτηση παροχή πρόσβασης σε ενδεχόμενο κοινό

εξατομικευμένων χρηστών το οποίο θα μπορούσε να έχει πρόσβαση στο έργο από τον τόπο και κατά το χρόνο της επιλογής του κάθε εξατομικευμένου χρήστη.¹⁰¹

Συνεπώς, μία περίπτωση παραβίασης της εξουσίας παροχής κατ' αίτηση πρόσβασης σε έργο το οποίο τελεί σε νομικό καθεστώς προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας θα μπορούσε να συντρέχει στην περίπτωση που το έργο αναμεταδόθηκε δημόσια στο παρελθόν, το προϊόν αυτής της δημόσιας αναμετάδοσης υπάρχει σε τηλεοπτική ή ραδιοφωνική ή διαδικτυακή ή άλλη βάση δεδομένων στη οποία η πρόσβαση δεν είναι ελεύθερη, και δια της ιστοσυγκομιδής από τη βιβλιοθήκη επιτυγχάνεται αφενός ο εντοπισμός του υπερσυνδέσμου του έργου στη βάση δεδομένων όπου αυτό βρίσκεται αφετέρου, κατόπιν σχετικής τεχνικής ή/και βιβλιοθηκονομικής επεξεργασίας, παρέχεται από τη βιβλιοθήκη ο υπερσύνδεσμος του έργου για πρόσβαση σ' αυτό κατ' αίτηση του κοινού σε χρόνο και από τόπο της εξατομικευμένης επιλογής του κάθε χρήστη παρακάμπτοντας μέτρα ασφαλείας—ελεγχόμενης πρόσβασης—που είχε επιλέξει ο δημιουργός ή/και οι δικαιούχοι δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.¹⁰²

Το ΔΕΕ έχει κρίνει ότι όταν ένα έργο χρησιμοποιείται ή μεταδίδεται με πλείονες τρόπους είναι απαραίτητη η συναίνεση του δημιουργού για κάθε τεχνικό τρόπο μετάδοσης ή παρουσίασης του έργου που είναι διαφορετικός της αρχικής μετάδοσης ή παρουσίασης του έργου στο κοινό.¹⁰³ Συνεπώς, αν στο ως άνω αναφερόμενο παράδειγμα το έργο είχε στο παρελθόν αναμεταδοθεί τηλεοπτικά ή ραδιοφωνικά, και η βιβλιοθήκη μετά την εξόρυξη του έργου με διαδικασία ιστοσυγκομιδής, παρέχει τη δυνατότητα πρόσβασης στο έργο κατ' αίτηση του κοινού σε χρόνο και από τόπο της εξατομικευμένης επιλογής του κάθε χρήστη—ανεξάρτητα από το αν παρακάμπτονται τεχνικά μέτρα ασφαλείας ή περιορισμού της πρόσβασης στο έργο—έχει παραβιαστεί η πνευματική ιδιοκτησία του δημιουργού ή/και των δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας εφόσον δεν έχει ληφθεί από τη βιβλιοθήκη η προηγούμενη έγγραφη συναίνεση τους για την κατ' αίτηση διάθεση του έργου στο κοινό σε χρόνο και από τόπο της εξατομικευμένης επιλογής του κάθε χρήστη.

8. Επίλογος

Η ιστοσυγκομιδή είναι *ante portas* των Ελληνικών δημόσιων και ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Η ΕΒΕ πρωτοστατεί στην ανάπτυξη της υπηρεσίας της ιστοσυγκομιδής στην Ελλάδα και της διατήρησης ψηφιακών τεκμηρίων προερχόμενων από το διαδίκτυο ενόψει της ενημερωτικής, αποδεικτικής και πολιτιστικής αξίας τους. Η τεχνολογία για την επιτυχή διενέργεια

¹⁰¹ Ενδιαφέρον έχουν για τη διάκριση της εξουσίας της κατ' αίτηση παρουσίασης στο κοινό από την εξουσία δημόσιας μετάδοσης και την εξουσία παρουσίασης του έργου στο κοινό οι αποφάσεις ελληνικών δικαστηρίων **ΜονΠρΑθ 3431/2002** ΧρΙΔ 2003, σ.652 επ. και **ΜονΠρΑθ 4042/2010** ΔιΜΕΕ 2011, σ.195 επ.

¹⁰² Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-607/11** ITV Broadcasting Ltd και λοιποί v TV Catch Up Ltd., Σκέψεις 20, 23, 26, διαθέσιμη σε URL: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-607/11&language=EL> [τελευταίος έλεγχος 29.Σεπ.2018].

¹⁰³ Βλ. ΔΕΕ υπόθεση **C-607/11** ibid, Σκέψη 26.

της ιστοσυγκομιδής είναι πλέον γνωστή και δοκιμασμένη. Η διαχειριστική παράμετρος της υπηρεσίας της ιστοσυγκομιδής, η ετήσια ανάλυση, δηλαδή, των περιορισμένων πόρων των δημόσιων και ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών για την έναρξη και διατήρηση της παροχής της υπηρεσίας της ιστοσυγκομιδής αλλά και η οργάνωση που απαιτείται από αυτές παραμένει άγνωστη, αφού άλλωστε ούτε η ΕΒΕ ούτε άλλη δημόσια ή ακαδημαϊκή Ελληνική βιβλιοθήκη έχει επιβεβαιωμένα δεδομένα περί το ετήσιο διαχειριστικό κόστος και τις οργανωτικές και λοιπές απαιτήσεις από τη λειτουργία της υπηρεσίας της ιστοσυγκομιδής. Η νομική διάσταση του ζητήματος της ιστοσυγκομιδής χωρεί περαιτέρω ανάλυση ως προς το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου μπορεί αυτή η τεχνολογικά προηγμένη υπηρεσία προστιθέμενης αξίας για τις ελληνικές δημόσιες και ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και για τη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς να παρέχεται. Το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και δη υπό το πρίσμα του «κοινοτικού κεκτημένου» (*acquis communautaire*) επιτρέπει την ιστοσυγκομιδή ως νόμιμη εξαίρεση ή περιορισμό του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας του δημιουργού ή δικαιούχου χάριν επιστημονικής έρευνας (άρ.5(3)(α) Οδηγίας 2001/29/ΕΚ· άρ.6(2)(β) της Οδηγίας 96/9/ΕΟΚ) ή για ερευνητικούς σκοπούς (άρ.9(β) της Οδηγίας 96/9/ΕΟΚ). Η εν λόγω νόμιμη εξαίρεση ή περιορισμός του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας αφορά πρωτίστως στην εξουσία της αναπαραγωγής των έργων που τελούν επιγραμμικά καθώς και την εξουσία εξαγωγής έργων που τελούν σε βάσεις δεδομένων, δηλαδή της μόνιμης ή προσωρινής μεταφοράς του συνόλου ή ουσιώδους μέρους του περιεχομένου βάσης δεδομένων σε άλλο υπόθεμα, με οποιοδήποτε μέσο ή υπό οποιοδήποτε μορφή που συντελείται αναμφισβήτητα με τη λειτουργία της ιστοσυγκομιδής.

Στο πλαίσιο του παρόντος paper προσεγγίσαμε νομικές πτυχές του output της ιστοσυγκομιδής και δη την εξουσία παρουσίασης του έργου στο κοινό/δημόσιας παρουσίασης αντιλαμβανόμενοι ότι η αντιμετώπιση της ιστοσυγκομιδής ως μίας υπηρεσίας των δημόσιων ή/και ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών που θα συλλέγει από το διαδίκτυο έργα και θα τα διατηρεί «ερμητικά κλειστά» σε κάποιον διακομιστή της βιβλιοθήκης είναι ιδιαίτερα περιοριστική. Αυτή η περιοριστική αντιμετώπιση της ιστοσυγκομιδής δεν συνάδει με το στόχο που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε με την πρωτοβουλία «i2010: Ψηφιακές Βιβλιοθήκες», δηλαδή με στόχο να καταστεί η ευρωπαϊκή πολιτιστική και επιστημονική κληρονομιά προσβάσιμη επιγραμμικά. Η νομοθετική πρόβλεψη της ιστοσυγκομιδής στην Ελλάδα με τη διάταξη του άρ.4 άρ.4§4(β) του ν.4452/2017 που προβλέπει ότι η ΕΒΕ λειτουργεί ως το επίσημο Εθνικό Αποθετήριο και Αρχείο ψηφιακών δημοσιευμάτων, δεδομένων και μεταδεδομένων που παράγονται στη χώρα ή αφορούν τον ελληνικό πολιτισμό, και ότι «στην ανωτέρω λειτουργία περιλαμβάνεται η παρακολούθηση και η αρχειοθέτηση του παγκόσμιου ιστού (*web archiving*) ή άλλου τεχνολογικού περιβάλλοντος. Προς τούτο [η ΕΒΕ] αναλαμβάνει, κατανέμει και συντονίζει σε εθνικό επίπεδο τις σχετικές δράσεις» είναι καταρχήν μια γενική ρύθμιση της αρμοδιότητας της ΕΒΕ για τη διενέργεια και συντονισμό της υπηρεσίας της ιστοσυγκομιδής μέσα από το δίκτυο των ελληνικών δημόσιων και ακαδημαϊκών

βιβλιοθηκών, εντούτοις η εν λόγω γενική ρύθμιση είναι ανεπαρκής για να αρθούν αμφισημίες και ασάφειες του ελληνικού νόμου περί την πνευματική ιδιοκτησίας που άπτονται της ιστοσυγκομιδής.

Για τους συγγραφείς:

Ο Δρ. Μαρίνος Παπαδόπουλος, είναι δικηγόρος εγγεγραμμένος στο Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών από το 1996. Είναι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος (PhD) από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών στο γνωστικό αντικείμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο με θέμα περί την Ανοικτότητα (Openness): είναι πτυχιούχος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου Master of Science (MSc) στο αντικείμενο της Εταιρικής Επικοινωνίας—Δημόσιες Σχέσεις Επιχειρήσεων του πανεπιστημίου Boston University.

Έχει, επίσης, μεταπτυχιακές σπουδές στα πανεπιστήμια Harvard University σε θέματα Νομικής Πληροφορικής, και George Washington University σε αντικείμενα Management. Έχει συμμετοχή σε διεθνή fora με αντικείμενο θέματα Νομικής Πληροφορικής (Πληροφορικής Τεχνολογίας και Νομικής Επιστήμης), Κοινωνίας της Πληροφορίας και Ψηφιακής Στρατηγικής και πλούσια εμπειρία στη διαχείριση υποθέσεων Ελλήνων και αλλοδαπών πελατών περί τη Νομοπληροφορική σε τομείς Αστικού, Ποινικού και Εμπορικού Δικαίου. Υπήρξε επικεφαλής νομικός (Legal Lead) και δημιουργός των αδειών Creative Commons v. 2.5 & v. 3.0 στην Ελλάδα· είναι ιδρυτικό μέλος του Ιδρύματος Ανοικτής Γνώσης Ελλάδας (Open Knowledge Foundation Greece) και δημιουργός της ελληνικής άδειας Open Data Common (ODC) Open Database License (ODbL) του Open Knowledge Foundation. Παρέχει νομικές υπηρεσίες στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας (ΕΒΕ) περί την υλοποίηση στρατηγικού σχεδιασμού Ανοικτότητας σ' αυτήν στο πλαίσιο του σχεδίου υλοποίησης μετεγκατάστασης της ΕΒΕ στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Έχει πλούσια εμπειρία ως ειδικός επιστημονικός και νομικός σύμβουλος σε έργα καινοτομίας χρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή υλοποιούμενα στην Ελλάδα και το εξωτερικό (Τουρκία, Λιθουανία, Αζερμπαϊτζάν, Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία, κ.α.). Το συγγραφικό του έργο περιλαμβάνει πληθώρα επιστημονικών άρθρων και δημοσιεύσεις σε πανεπιστημιακές και επιστημονικές εκδόσεις Ελλάδας, ΗΠΑ, Μεγάλης Βρετανίας, Αυστραλίας και Ινδίας.

Ο Δρ. Χρήστος Ζαμπακόλας είναι αρχειονόμος-βιβλιοθηκονόμος, απόφοιτος του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου (2004) και κάτοχος διδακτορικού διπλώματος Αρχειονομίας από το ίδιο πανεπιστημιακό Τμήμα (2015). Κατά το χρονικό διάστημα 2008-2012 υπήρξε υπότροφος ερευνητής του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας. Συμμετείχε σε διάφορα συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, ενώ μελέτες του έχουν δημοσιευθεί σε διεθνή

επιστημονικά περιοδικά και σε συλλογικούς τόμους. Το 2013 εκδόθηκε στα Ιωάννινα μονογραφία του για την παρουσία Γιαννιωτών εβραίων εμπόρων στη Βενετία από τον 16ο ως τον 18ο αιώνα, δαπάναις του Ιδρύματος Ιωσήφ και Εσθήρ Γκανή. Συμπληρωματικό πεδίο των μελετών του καλύπτει η ιστορία των ιδιωτικών βιβλιοθηκών των ελλήνων λογίων της Διασποράς και και ο εντοπισμός και η καταγραφή παλαιτύπων εκδόσεων σε ιδιωτικές βιβλιοθήκες. Πυρήνας των επιστημονικών του ενδιαφερόντων είναι οι διάφορες προβληματικές της Αρχαιονομίας στην θεωρία και πράξη και, ειδικότερα, η δημιουργία εργαλείων αρχαιακής έρευνας. Από το 2012 έως σήμερα, παραδίδει, ως συμβασιούχος διδάσκων, μαθήματα Ελληνικής και Λατινικής Παλαιογραφίας στο ΠΜΣ του Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου και, από το 2016 ως σήμερα, μαθήματα Αρχαιονομίας στο Τμήμα Αρχαιονομίας-Βιβλιοθηκονομίας. Παράλληλα, εργάζεται ως ελεύθερος επαγγελματίας αρχαιονόμος αναλαμβάνοντας την οργάνωση αρχείων φορέων και ιδιωτών.

Η Παρασκευή Γκανάτσιου, υποψήφια Διδάκτωρ, έχει αποφοιτήσει από το Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας) και επίσης από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών της Σχολής Καλών Τεχνών του ίδιου Πανεπιστημίου. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος με τίτλο: *Διαχείριση Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Νέες Τεχνολογίες* από το Τμήμα Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου με θέμα μεταπτυχιακής έρευνας: *Ο Αρχαιολογικός Χώρος των Δελφών ως Μουσείο Ανοικτού τύπου: Προτάσεις Μουσειοεκπαιδευτικών Δράσεων – Προγραμμάτων για Μαθητές Γυμνασίου*. Αυτό το διάστημα εκπονεί διδακτορική

διατριβή στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο με θέμα: *Ανοικτή Πρόσβαση σε Λογοτεχνικά, Φιλοσοφικά και Ιστορικά Περιοδικά και Πνευματικά Δικαιώματα. Παιδαγωγικές και Διδακτικές Προεκτάσεις* (επιβλέπουσα: Μαρία Μπότη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ιονίου Πανεπιστημίου). Έχει λάβει μέρος με ανακοινώσεις σε πλήθος συνεδρίων στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς. Ως ενεργό μέλος επιστημονικής, ερευνητικής ομάδας στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο με την επωνυμία IHRC (Πληροφόρηση, Ιστορία, Κανονισμός και Πολιτισμός) συμμετέχει στην οργάνωση συνεδρίων, σεμιναρίων καθώς και στην ερευνητική διαδικασία των πεδίων ενδιαφέροντος των επιστημόνων της ομάδας. Επίσης είναι μέλος του εργαστηρίου Πολιτιστικής και Ιστορικής Κληρονομιάς του ίδιου πανεπιστημίου με ενεργό δράση. Διαθέτει ευρύτητα επιστημονικών ερευνητικών ενδιαφερόντων που αποτυπώνονται στις δημοσιεύσεις της σε συνέδρια και περιοδικά. Επαγγελματικά δραστηριοποιείται ως εκπαιδευτικός δημόσιας εκπαίδευσης με περισσότερα από 20 έτη εμπειρίας ως φιλόλογος και μουσικολόγος. Από το 2013 υπηρέτησε ως υπεύθυνη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των σχολείων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κέρκυρας σε θέματα πολιτισμού, περιβάλλοντος και αγωγής υγείας. Από τέλη Σεπτεμβρίου του 2018 κατέχει τη θέση της Συντονίστριας Εκπαιδευτικού Έργου στον τομέα της Εκπαίδευσης για την Αειφορία στην Π.Δ.Ε. Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης Ιονίων Νήσων. Ως επαγγελματίας διαθέτει πλούσια εμπειρία στο σχεδιασμό, οργάνωση και υλοποίηση επιμορφωτικών δράσεων, σεμιναρίων, διαλέξεων και εκδηλώσεων για ευρύ κοινό.